

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการป่าชุมชนในเขตตำบลเชียงดาว ตำบลแม่่นะ และตำบลปิงโค้งอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลและบทวิเคราะห์ของป่าชุมชนในแต่ละพื้นที่
2. แนวทางการจัดการป่าชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบล
3. ศักยภาพ ข้อจำกัดและเงื่อนไขในการดำเนินการจัดการป่าชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการจัดการป่าชุมชน

จากผลของการศึกษาการจัดการป่าชุมชนพบว่า สภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนต่างๆ ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตที่ราบติดกับเชิงเขา ปกคลุมด้วยป่าเบญจพรรณซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำห้วยขนาดเล็ก ที่หล่อเลี้ยงระบบการผลิตของชุมชน การทำนา ทำสวนเมือง ปลูกพืชไร่และพืชสวน บนที่ราบแคบๆ ตามหุบเขา ซึ่งทำให้การควบคุม การจัดการน้ำ และการรักษาป่าต้นน้ำ มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อระบบการผลิตของชุมชน และทำให้ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อและวิถีการดำรงชีวิตที่ผูกพันแนบแน่นกับป่ามาโดยตลอด การจัดการป่าชุมชนเป็นการสะท้อนถึงศักยภาพของชุมชนในการจัดการป่าไม้ และยังทำให้มองเห็นถึงความสัมพันธ์ของ คน ป่าไม้ และวัฒนธรรมที่สามารถก่อให้เกิดรูปแบบการจัดการป่าชุมชนที่หลากหลายและมีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการจัดการป่าชุมชนในเขตตำบลเชียงดาว ตำบลแม่่นะและตำบลปิงโค้ง จากการศึกษาพบว่า มีป่าชุมชนทั้งสิ้น 14 แห่ง ซึ่งรายละเอียดในแต่ละตำบลดังนี้

4.1 ข้อมูลและบทวิเคราะห์ของป่าชุมชนในแต่ละพื้นที่

4.1.1 ตำบลเชียงดาว

มีป่าชุมชน 6 แห่ง ประกอบด้วย ป่าชุมชนบ้านม่วงซ้อย หมู่ 3 ป่าชุมชนบ้านน้ำรู่ หมู่ 6 ป่าชุมชนบ้านปางแดงใน หมู่ 9 ป่าชุมชนบ้านท่าจี้เหล็ก หมู่ 11 ป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง หมู่ 14 และป่าชุมชนบ้านผาตาย หมู่ 16 รายละเอียดของป่าชุมชนแต่ละแห่งมีดังนี้

1) ป่าชุมชนบ้านม่วงซ้อง หมู่ 3

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

บ้านม่วงซ้องตั้งขึ้นเมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา ในระยะแรกเป็นชุมชนเล็ก ๆ เรียกว่า บ้านฝิ่งหมื่น ต่อมามีการขยายตัวของชุมชนเป็นชุมชนที่ใหญ่ขึ้น จึงเปลี่ยนชื่อเป็น บ้านม่วงซ้อง คนเมืองดั้งเดิมที่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่า ในสมัยก่อนมีต้นมะม่วงใหญ่ 2 ต้นอยู่ในบริเวณวัด ตอนกลางคืนของเดือนขึ้น เดือนแรม ชาวบ้านจะได้ยินเสียงซ้องดังมาจากต้นมะม่วง จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ในอดีตพื้นที่บริเวณนี้เป็นป่ารกที่บริมฝั่งแม่น้ำปิง ต่อมาเริ่มมีการจับจองที่ดินและพื้นที่ทำกิน มีการจัดระบบเหมืองฝายร่วมกันระหว่างชุมชนใกล้เคียง เช่น บ้านทุ่งหลุก บ้านดง ผู้นำเหมืองฝายนั้นชาวบ้านจะเรียกว่า “แก่ฝาย” และจะมีลูกฝายเป็นกลุ่มชานาผู้ใช้น้ำร่วมกัน บางคนเรียก “ฝายบ้านม่วงซ้อง” ว่า “ฝายวังไฮ” บ้านม่วงซ้องมีจำนวน 170 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 610 คน

บริเวณที่ตั้งชุมชน ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำปิง เป็นพื้นที่ราบลุ่มแคบ ๆ ทอดตัวไปจากเชิงคอย ซึ่งมีสภาพเป็นป่าที่ชุมชนบริเวณนั้นเข้าไปใช้ประโยชน์ อดีตพื้นที่ป่ามีสภาพเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์มีป่าหนาทึบ ในระดับความสูงประมาณ 500 – 600 เมตรจากระดับน้ำทะเล สภาพทั่วไปเป็นป่าเต็งรัง ประกอบด้วยลำห้วยแม่สืบซึ่งไหลตามแนวตะวันออกลงสู่พื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง อีกด้านหนึ่งเป็นลำน้ำปิงซึ่งไหลจากเหนือลงได้ในแนวโค้งออกไปสู่ที่ราบ พื้นที่ส่วนใหญ่จึงเป็นที่ราบลุ่มเพื่อการทำนา มีลำเหมืองซึ่งเกิดจากการจัดทำระบบเหมืองฝายของชุมชนบ้านม่วงซ้องบ้านดงและบ้านหลุก ขุดลำเหมืองระยะทาง 5 กิโลเมตร ชุมชนบ้านม่วงซ้องตั้งอยู่บริเวณที่เรียกว่า หัวฝาย มีน้ำอุดมสมบูรณ์ตลอดปี

ชุมชนบ้านม่วงซ้องมีประเพณีเกี่ยวกับการใช้น้ำ คือ การเลี้ยงฝายน้ำ เนื่องจากชาวบ้านได้อาศัยลำเหมืองวังไฮในการทำการเกษตร ดังนั้นชาวบ้านจึงมีพิธีกรรมเลี้ยงฝายน้ำร่วมกับหมู่บ้านที่มีการใช้น้ำร่วมกันเป็นประจำ ทุกปีจะมีการตีฝายกันน้ำและเลี้ยงฝายเหมืองฝาย ซึ่งจะทำในเดือนเก้าเป็ง หรือเดือนมิถุนายน ทุกครอบครัวที่ใช่เหมืองจะไปร่วมกันทำพิธี คนที่ประกอบพิธีนั้นชาวบ้านที่ใช่เหมืองฝายจะเป็นผู้เลือกขึ้นมา เรียกว่า “ต่างข้าว” ในการเลี้ยงนั้นจะใช้วัวกับไก่ ซึ่งในอดีตมีการบ่นไว้ว่า จะทำการเลี้ยงอย่างนี้และมีการปฏิบัติต่อ ๆ กันมา โดยจะเลี้ยงวัวทุก ๆ 3 ปี เช่นในปีเลี้ยงวัว ดังนั้นในอีก 3 ปีจะต้องเลี้ยงด้วยไก่ จนถึงปีที่ 4 จึงจะมีการเลี้ยงด้วยวัวอีกครั้งหนึ่ง ปีใดมีการเลี้ยงด้วยวัวชาวบ้านจะช่วยกันซื้อ แต่ถ้าเลี้ยงด้วยไก่ทุกคนจะเอามารวมกัน แล้วมีตัวแทนในการประกอบพิธีกรรม ในการทำพิธีมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผีเจ้าที่ช่วยปกป้องดูแลรักษาเหมืองฝายไม่ให้ซำรุคเสียหาย

ประวัติความเป็นมาของป่าชุมชนและการจัดการป่าชุมชน

สืบเนื่องมาจากปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ และกระแสนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในรูปแบบของการจัดการป่าชุมชน ซึ่งมีผลในการผลักดันให้ชุมชนและชาวบ้านม่วงซ้องได้ตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร คณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งนำโดยผู้นำชุมชนได้ประสานงานกับกลุ่มฮักป่าเชียงดาว จัดการประชุมหารือในเรื่องของการบริหารจัดการป่าที่ถูกตัดทิ้ง จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการป่าชุมชน กลุ่มฮักป่าเชียงดาวภายใต้การดำเนินงานของมูลนิธิ วาย. เอ็ม. ซี. เอ. (Y.M.C.A. Foundation) เพื่อการพัฒนาภาคเหนือได้จัดให้มีการอบรม การพัฒนาและการจัดการป่า ขึ้นในวันที่ 14 – 15 มีนาคม 2541 มีผู้เข้าร่วมอบรมทั้งสิ้น 120 คน ซึ่งเป็นการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า โดยวิทยากรจากอำเภอเชียงดาวและอุทยานศรีล้านนา มีการร่วมกันระดมแนวความคิดในการจัดการป่าชุมชน โดยวิทยากรจากคณะกรรมการป่าชุมชนที่มีการจัดการป่าชุมชนมาก่อน มีการดำเนินการสำรวจแนวเขตป่าชุมชน ดำเนินการตามคณะกรรมการป่าชุมชน และร่างกฎระเบียบการจัดการป่าชุมชน ต่อมาใน

วันที่ 31 มีนาคม 2541 – 1 เมษายน 2541 ชุมชนบ้านม่วงซ้องได้จัดพิธีกรรมการสืบชะตา ปลูกต้นไม้ รักษาต้นน้ำปิง เพื่อให้สาธารณชนได้รับรู้ถึงแนวการจัดการป่าชุมชน

รูปแบบการจัดการป่าชุมชน กฎระเบียบที่ใช้ในการจัดการป่าชุมชน

การจัดการป่าชุมชนบ้านม่วงซ้อง มีการจัดรูปแบบการป่าชุมชนเพื่อการอนุรักษ์สืบเนื่องมาจากปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้และกระแสนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในรูปแบบของการจัดการป่าชุมชน ซึ่งมีผลผลักดันให้ชุมชนและชาวบ้านม่วงซ้องได้ตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร จึงได้ดำเนินการคัดเลือกคณะกรรมการหมู่บ้านตัวแทนจากกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชนและผู้อาวุโสที่เป็นบุคคลที่ชาวบ้านนับถือ เพื่อรับผิดชอบการจัดการป่าชุมชนและเป็นผู้ดูแลรักษากฎระเบียบของป่าชุมชน ซึ่งคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านม่วงซ้อง ประกอบด้วย

1. นายเสนาะ	บุญพรหม	ประธาน
2. นายอนุสรณ์	ไชยวัง	รองประธาน
3. นายสิงห์คำ	จันคำ	รองประธาน
4. นายสุชาติ	ดวงตา	เลขานุการ
5. นายดวงคำ	จิโนวัน	เหรัญญิก

และคณะกรรมการอีก จำนวน 21 คน

กฎระเบียบของป่าชุมชน

1. ห้ามตัดไม้ทุกชนิดในเขตป่าอนุรักษ์โดยเด็ดขาด

2. ห้ามบุกรุกแผ้วถาง หรือทำการเกษตร ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์โดยเด็ดขาด
3. ห้ามหาหน่อไม้ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์โดยเด็ดขาด
4. ห้ามล่าสัตว์หรือฆ่าสัตว์ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์โดยเด็ดขาด
5. ห้ามนำไม้และของป่าทุกชนิดออกจากป่าอนุรักษ์โดยเด็ดขาด
6. ห้ามจุดไฟเผาป่าโดยเด็ดขาด
7. ห้ามนำไม้แห้ง ไม้ล้ม ไม้นอนของ ไม้และ รากไม้ออกจากบริเวณป่าอนุรักษ์โดยเด็ดขาด

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนของชาวบ้าน

1. ชาวบ้านส่วนหนึ่งไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
2. การดำเนินกิจกรรมป่าชุมชนไม่ได้เกิดความร่วมมือจากชุมชนอย่างแท้จริง
3. ขาดความพร้อมในการดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความยั่งยืน
ความต้องการของชุมชน
 1. การเสริมศักยภาพของชุมชนด้านการฝึกอบรมเพื่อความเข้าใจร่วมกัน
 2. กิจกรรมการจัดการป่าชุมชนให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการฟื้นฟูสภาพป่าชุมชน
 3. พัฒนาพื้นที่และสภาพป่าอนุรักษ์พันธุ์ปลาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา

รูปแบบและวิธีการในการจัดการป่าชุมชน

ผลการวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการจัดการป่าชุมชนบ้านม่วงซ้อยพบว่า มีการจัดรูปแบบการป่าชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ ทำให้เกิดองค์การจัดการป่าชุมชนร่วมกัน และจัดทำแนวเขตป่าอนุรักษ์พันธุ์ปลาในเขตเหมืองฝาย มีการตกลงเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและจัดการสิ่งแวดล้อมและยกระดับความเข้าใจเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของป่าชุมชน

ด้านศักยภาพของอบต.

จากการศึกษาพบว่า อบต. เชียงดาวได้มีบทบาทค่อนข้างน้อย สืบเนื่องมาจากในช่วงแรกของการจัดการป่าชุมชนบ้านม่วงซ้อย เกิดจากการสนับสนุนของมูลนิธิ วาย. เอ็ม. ซี. เอ. (Y.M.C.A Foundation) เพื่อพัฒนาภาคเหนือ ประกอบด้วย อบต. ยังไม่เห็นความสำคัญ ของการจัดการป่าชุมชนในด้านเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านม่วงซ้อย และร่วมพิธีในการ

สืบชะตาปลา น้ำ รักษาต้นน้ำปิงเพื่อให้สาธารณชนได้รับรู้ถึงแนวการจัดการป่าชุมชน ส่วนในเรื่องงบประมาณนั้นทาง อบต. ยังไม่เคยสนับสนุน เนื่องจาก งบประมาณที่จำกัดของทาง อบต.และ อบต. ยังไม่เห็นความสำคัญในการจัดการป่าชุมชนเท่าที่ควร

2) ป่าชุมชนบ้านน้ำรู หมู่ 6

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

บ้านน้ำรู มีการตั้งชื่อหมู่บ้านสืบเนื่องมาจากการเกิดปรากฏการณ์ ที่ชาวบ้านเรียกว่า น้ำออกรู ซึ่งนาน ๆ จะเกิดขึ้น เมื่อน้ำออกมาจะมีเสียงดังไปทั่วหมู่บ้าน ปัจจุบันบ้านน้ำรูตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ มีกำนันปกครองอยู่ในหมู่บ้านซึ่งเป็นหมู่บ้านหลัก และมีหมู่บ้านบริวารอีก 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านสันติสุข บ้านทุ่งดินดำ บ้านป่าบงงาม บ้านหนองแถม บ้านน้ำรูมี 350 หลังคาเรือน มีจำนวนประชากร 3,251 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำสวน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและคริสต์ เชื้อชาติไทย ลีซู ลาหู่ ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปมีภูเขาล้อมรอบอยู่ในเขตป่าสงวน มีสภาพป่าเป็นป่าเบญจพรรณ และปัจจุบันบางส่วนอยู่ในระหว่างการเตรียมที่จะประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติเชียงดาว

ประวัติความเป็นมาของป่าชุมชน

จากสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอากาศ ดิน น้ำและป่าไม้ ตลอดจนพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารซึ่งเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสายหลักประสบปัญหาการบุกรุกแผ้วถาง เพื่อใช้พื้นที่และตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งทำให้มีปริมาณน้ำลดลง และน้ำที่มีอยู่ไม่เหมาะสมต่อการอุปโภคบริโภค บ้านน้ำรูเองก็ประสบกับปัญหานี้เช่นกัน จึงเกิดการรวมกลุ่มของชุมชนขึ้นมา โดยจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือถึงปัญหา ผลกระทบและแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา โดยไม่มีการสนับสนุนจากรัฐและเอกชนแต่อย่างใด แต่เกิดจากจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนเอง ต่อมาได้มีหน่วยงานของราชการอำเภอเชียงดาวและองค์กรเอกชนต่าง ๆ เช่น มูลนิธิ วย. เอ็ม. ซี. เอ. เพื่อการพัฒนาภาคเหนือ ให้การส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องของวิธีการบริหารจัดการให้ถูกต้องและเหมาะสมกับพื้นที่ และได้มีการกำหนดพื้นที่ป่าดังกล่าวเป็นพื้นที่ป่าชุมชนของหมู่บ้าน มีการออกกฎระเบียบว่าด้วยป่าชุมชนและมีการจัดตั้งชุดเดินสำรวจป่า โดยจะทำการเดินสำรวจป่าเดือนละ 2 ครั้ง ครั้งละ 10 ชุด ชุดละประมาณ 10 คน

รูปแบบการจัดการป่าชุมชน กฎระเบียบที่ใช้ในการจัดการป่าชุมชน

เนื่องจากชุมชนบ้านน้ำรูประสบปัญหาการบุกรุก แคว้งวาง เพื่อใช้พื้นที่และตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งทำให้มีปริมาณน้ำลดลงและน้ำที่มีอยู่ไม่เหมาะสมต่อการอุปโภคบริโภค จึงเกิดการรวมกลุ่มของชุมชนขึ้นมา โดยจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และได้มีการจัดรูปการจัดการป่าชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ ไม่ให้มีการตัดต้นไม้และทำลายทรัพยากรในบริเวณป่าชุมชน นอกจากนี้ ได้มีการคัดเลือกตัวแทนของชาวบ้านเพื่อทำหน้าที่คณะกรรมการป่าชุมชนเพื่อดูแลป่าชุมชน เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา ซึ่งคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านน้ำรูประกอบด้วย

1. นายสรศักดิ์	ชมภูเทพ	ประธานกรรมการ
2. นายจรัส	ปุกคำ	เลขานุการ
3. นายสมบูรณ์	สุริยพ	รองเลขานุการ
4. นายบุญล้วน	บุญเป็ง	เหรัญญิก
5. นายสมหวัง	สาวะรส	รองเหรัญญิก
6. นายปิ่น	ใจขัติ	กรรมการ
7. นายสนั่น	ศรีสวัสดิ์	กรรมการ
8. นายเจริญ	พุกประทุม	กรรมการ
9. นายวิชัย	กันทา	กรรมการ
10. นายวิศิษฐ์	ชมภูเทพ	กรรมการ

กฎระเบียบของป่าชุมชน

เรื่องกฎระเบียบและข้อบังคับของเขตป่าต้นน้ำของหมู่บ้าน ได้ขอมติที่ประชุม และได้ลงมติไว้ดังนี้

1. ห้ามตัดไม้ในเขตป่าต้นน้ำโดยเด็ดขาด ผู้ใดฝ่าฝืนกฎระเบียบให้ดำเนินการเด็ดขาด
2. ให้ปรับโทษเป็นเงินตามความผิด เงินค่าปรับให้เข้ากองกลาง
3. ผู้ที่ไม่ยอมรับโทษให้ดำเนินการตามกฎหมายบ้านเมืองต่อไป

ปัญหาและและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนของชาวบ้าน

1. ปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบันของประชาชนในหมู่บ้าน ทำให้การดำเนินงานป่าชุมชนติดขัดเป็นอย่างมาก
2. ปัญหาการบุกรุกทำลายป่าของบุคคลภายในและภายนอกหมู่บ้าน ใกล้เคียง

ความต้องการของชุมชน

การสนับสนุนการเดินสำรวจป่าและการจัดพิธีสืบชะตาป่าต้นน้ำ

รูปแบบและวิธีจัดการป่าชุมชน

ผลการวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการจัดการป่าชุมชนบ้านน้ำรู่ พบว่า มีการจัดรูปแบบการป่าชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ ดันน้ำ โดยกิจกรรมที่ดำเนินด้านการจัดการป่าชุมชนที่ผ่านมา คือ การทำป่าเขตป่าชุมชน การร่างกฎระเบียบขึ้นมาเองภายในหมู่บ้าน และร่วมกันสอดส่องดูแลรักษาป่าชุมชนภายในหมู่บ้าน

ด้านศักยภาพของอบต.

จากการศึกษาพบว่า อบต. เชียงดาว ยังไม่ค่อยมีบทบาทการจัดการป่าชุมชนบ้านน้ำรู่ในด้านรูปธรรมชัดเจน เพราะเป็นป่าชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ ประกอบกับได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก คือ มูลนิธิ วย. เอ็ม. ซี. เอ. พัฒนาภาคเหนือ ซึ่งให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น เงินในการจัดการฝึกอบรม และพาไปศึกษาดูงาน ทาง อบต. เพียงแต่ เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน และ เนื่องจากพื้นที่ป่าชุมชนบางส่วนทับกับเขตอุทยานลานนาทำให้ อบต. เกิดความลังเลใจในการสนับสนุนงบประมาณ ประกอบกับการประสานงานระหว่างทางคณะกรรมการป่าชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านกับทาง อบต. ยังดำเนินการล่าช้าและได้ข้อมูลข่าวสารไม่ครบถ้วน ทำให้การดำเนินงานในการจัดการป่าชุมชนของ อบต. ยังมีข้อจำกัดในการดำเนินงาน

3) ป่าชุมชนบ้านปางแดงใน หมู่ 9

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

บ้านปางแดงในเป็นชุมชนเผ่าปะหล่อง เริ่มก่อตั้งชุมชนเมื่อ พ.ศ. 2526 – 2527 เดิมพื้นที่เป็นไร่เก่าของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งต่อมาชาวพื้นราบส่วนหนึ่งได้เข้ามาจับจองพื้นที่และทำไร่ ไม้ผล และไม้ยืนต้น ชาวปะหล่องที่เข้มานั้นได้ซื้อที่จากคนพื้นราบ เพื่อที่จะใช้เป็นที่อยู่อาศัย และเผ่าปะหล่อง ได้ขยายชุมชนออกไปและได้เพิ่มเป็น 60 ครอบครัว ในปัจจุบัน มีประชากรทั้งหมด 280 คน ชุมชนปะหล่อง ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่เขตป่าสงวนแห่งชาติเชียงดาว ซึ่งภายหลังการประกาศยกเลิกสัมปทานป่าไม้ก็ถูกประกาศเป็นป่าอนุรักษ์ ชุมชนปะหล่องบ้านปางแดงในอาศัยอยู่ในพื้นที่จำกัด ส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำกินไม่มากนักหนึ่งเช่าที่ดินทำกินของคนพื้นราบที่เข้ามาจับจองเป็นเจ้าของที่ดินมาก่อน ปัจจุบันชุมชนถูกล้อมรอบด้วยสวนป่าซึ่งมาจากการดำเนินการฟื้นฟูสภาพป่า ชาวปะหล่องตั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่แคบๆ เนื้อที่ประมาณ 4-5 ไร่อยู่ระหว่างที่ราบแคบๆ มีลำห้วยอีโก้ ไหลผ่านชุมชนแต่มีสภาพแห้งแล้ง บริเวณดังกล่าวอยู่ติดเขตขอบชายป่าอนุรักษ์อุทยานแห่งชาติศรีล้านนา

ประวัติความเป็นมาของป่าชุมชน

ชาวบ้านปางแดงใน เป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่ามาก่อน ในสภาพการปรับตัวกับพื้นที่ที่อยู่อาศัยใหม่เนื่องจากได้เข้ามาอยู่อาศัยพื้นที่บริเวณนี้ประมาณ 18 ปีที่ผ่านมา ในอดีตป่าบริเวณนี้มีการให้สัมปทานป่าไม้ ต่อมาเริ่มมีการจับจอง บุกเบิกพื้นที่ป่าออกเป็นพื้นที่ทำกิน เนื่องจากสภาพภูมิประเทศที่เป็นที่ราบไม่สูงนักซึ่งเหมาะสมกับการทำเกษตร ชุมชนบ้านปางแดงในหลังจากที่ได้พื้นที่อยู่อาศัยแล้วก็เริ่มมีการจับจองที่ทำกินในบริเวณใกล้เคียง ขณะเดียวกันพื้นที่ป่าบริเวณนี้ได้มีการดำเนินการปลูกสวนปามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา ชาวปะหล่องที่จับจองที่ทำกินในบริเวณป่าเชียงดาว ปี 2532 ชาวบ้านถูกจับกุมข้อหาบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ และภาครัฐทำการประกาศนโยบายปิดป่าทั้งประเทศ พ.ศ. 2532

รูปแบบการจัดการป่าชุมชน กฎระเบียบที่ใช้ในการจัดการป่าชุมชน

รูปแบบการจัดการป่าชุมชนตามวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อดั้งเดิม เพื่อไม่ให้มีการบุกรุกป่า เนื่องจากบ้านปางแดงในมีพื้นที่ในการทำมาหากินจำกัด ชาวบ้านจึงกลัวการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อการทำมาหากิน ซึ่งจะทำให้สภาพป่าเสื่อมโทรมและถูกทำลาย ดังนั้นในปัจจุบันบ้านปางแดงในได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน ขึ้นมาเพื่อดูแลในเรื่องของการจัดการป่าชุมชนของตนเอง ในการคัดเลือกคณะกรรมการ ก็จะคัดเลือกจากผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ผู้ที่สนใจและเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านปางแดงใน ประกอบด้วย

1. นายคำ	จงกลาง	ประธาน
2. นายนำแสง	ลงเมือง	รองประธาน
3. นายสร้าง	ปาน	กรรมการ
4. นายทอง	ลุงจาน	กรรมการ
5. นายออง	คำฮี	กรรมการ

กฎระเบียบป่าชุมชน

การจัดการป่าชุมชนของชุมชนนั้นจะมีการจัดตั้งกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์จากป่าขึ้นมา เพื่อใช้เป็นหลักปฏิบัติของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกันและในการจัดตั้งกฎระเบียบนั้น ส่วนใหญ่ชุมชนจะช่วยกันเสนอขึ้นมา มาคุยกันเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันหรืออาจจะศึกษาจากชุมชนอื่นแล้วนำมาปรับใช้และอาจจะดูจากกฎระเบียบของเครือข่ายป่าชุมชนที่มีอยู่เป็นต้น

1. ห้ามตัดไม้ในเขตป่าอนุรักษ์
2. ห้ามจุดไฟเผาป่า และล่าสัตว์ทุกชนิดในเขตป่าชุมชน
3. ห้ามบุคคลภายในและภายนอกบุกรุกพื้นที่ในเขตป่าชุมชน
4. ห้ามขนเคลื่อนย้ายไม้ผ่านชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคในการในการจัดการป่าชุมชนของชาวบ้าน

1. ความไม่เข้าใจของชุมชนใกล้เคียงในการเข้ามาใช้ป่าชุมชน
2. การลักลอบตัดไม้ให้กับบุคคลภายนอก
3. การเผาป่าโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์

รูปแบบและวิธีการจัดการป่าชุมชน

ผลการวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการจัดการป่าชุมชนบ้านปางแดงใน พบว่า มีการจัดรูปแบบการจัดป่าชุมชนตามวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อ โดยกิจกรรมที่ดำเนินด้านการจัดการป่าชุมชนที่ผ่านมา คือ

1. ทำแนวเขตป่า
2. ทำแนวกันไฟ
3. การดับไฟป่า
4. จัดเวรเดินสำรวจป่าเดือนละครั้ง ๆ ละ 6 คน
5. ผู้นำศึกษาดูงานป่าชุมชน
6. มีการจัดอบรมและประชุมทุกเดือน
7. ปลูกต้นไม้ (กล้วยไม้, หวาย) ปีละครั้ง

ด้านศักยภาพของอบต.

จากการศึกษาพบว่า อบต. เชียงดาว มีบทบาทการจัดการป่าชุมชนบ้านปางแดงในด้านรูปธรรมค่อนข้างชัดเจน เช่น จัดสรรงบประมาณให้กับทางหมู่บ้านเพื่อกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งทางคณะกรรมการหมู่บ้านได้เสนอโครงการมายังทาง อบต. และ ทาง อบต. ได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการป่าชุมชนเพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาป่าชุมชน แต่ในการดำเนินงานของ อบต. ยังมี ข้อจำกัดและเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น ชาวบ้านบางส่วนยังไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับทาง อบต. เนื่องจาก ชาวปะหล่อง คิดว่า อบต. เป็นหน่วยงานของรัฐและงบประมาณที่จำกัดของ ทาง อบต.

4) ป่าชุมชนบ้านท่าจี้เหล็ก หมู่ 11

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

เดิมชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ในเขตป่าแถบนี้มาหลายชั่วอายุคน ในเขตลุ่มน้ำปิงตอนบนทางอำเภอเชียงดาว พบว่าชาวกะเหรี่ยงตั้งชุมชนอยู่ตามที่ราบลุ่มหุบห้วยสาขาย่อยของลำน้ำแม่ปิง

มี 7 ชุมชน ชาวบ้านท่าจี้เหล็กเป็นกะเหรี่ยงสกออ์ (S'kaw Karen) พวกเขาเรียกตัวเองว่า ปกาญอ คนไทยล้านนา เรียกพวกเขาว่า “คนยาง”

พะตี ปืด หรือลุงปืด อายุ 75 ปี ผู้เฒ่าคนหนึ่งในกลุ่มบ้านท่าจี้เหล็กเล่าว่า แต่เดิมแล้ว คนกะเหรี่ยงอยู่ในป่าลึก กลัวเจ้านาย กลัวคนเมือง แต่ไม่กลัวป่า เพราะป่าเป็นบ้านของเรา ก่อนหน้าที่จะอพยพโยกย้ายมาอยู่บ้านท่าจี้เหล็ก คนกะเหรี่ยงอยู่ที่บ้านยางแม่จอน ซึ่งอยู่ลึกเข้าไปในเขตป่าบริเวณขุนห้วยลำน้ำแม่จอนที่ไหลลงมาจากเทือกดอยจอม อาศัยอยู่ 6 ครอบครัว ในบริเวณนี้เป็นป่าหนาทึบไม่มีคนเผ่าอื่น นอกจากคนเมืองพื้นราบที่ทำสวนเมือง หรือ ชา ชาวบ้านส่วนใหญ่บุกเบิกพื้นที่ปลูกข้าวไร่ ปลูกชา พริก มะเขือ พืชทอง ฯลฯ และต้องคอยระวังสัตว์ป่าที่มีอยู่ชุกชุมมาก บางครอบครัวต้องไปนอนเฝ้าไร่ข้าวที่ปลูกไว้เพราะพวกหมาป่าจะลงมาทำลายพื้นที่ทำไร่ของชาวบ้าน

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2517 ทางราชการอำเภอเชียงดาวได้เข้ามาบอกให้ชาวบ้านอพยพโยกย้ายออกไปอยู่นอกเขตป่าลึก โดยให้เหตุผลว่าชาวกะเหรี่ยงอยู่ในเขตคั่นน้ำและอยู่ไกลการปกครองดูแลของอำเภอ ห้างไกลการรักษาพยาบาลหากเจ็บป่วย ชาวบ้าน 6 ครอบครัวจึงย้ายลงมาตั้งชุมชนบริเวณที่ราบเชิงเขา ซึ่งเป็นที่ตั้งหมู่บ้านท่าจี้เหล็กในปัจจุบันบ้านท่าจี้เหล็กมี 15 หลังคาเรือน ประชากร 66 คน ชาย 36 หญิง 30 คน

บ้านท่าจี้เหล็กปัจจุบันอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติเชียงดาว มีลำห้วยแม่จอนไหลผ่านชุมชนทางด้านทิศเหนือ และล้อมรอบด้วยเนินเขาซึ่งมีสภาพป่า เป็นป่าเต็งรังปะปนกับป่าเบญจพรรณ สภาพภูเขาเป็นภูเขาหินแกรนิต มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางตั้งแต่ 500 – 600 เมตร มีป่าไม้ขึ้นไม่ค่อนหนาแน่นมากนัก เช่น ไม้ประดู่ ไม้สัก รกฟ้า ไม้โจก มะกอกป่า ส้าน ไม้เป่า ไม้แฉะ ไม้ติง และไม้ไผ่จำนวนมาก รวมถึงพืชริมน้ำอีกหลายชนิด เช่น นกก บอน ผักกูด เฟิร์น ชนิดต่างๆ และพบเห็นสัตว์ป่าไม่กี่ชนิดส่วนใหญ่เป็นสัตว์ขนาดเล็ก เช่น ไก่ป่า อีเห็น กระรอก กระต่าย และนกชนิดต่างๆ มากมาย

เนื่องจากชุมชนบ้านท่าจี้เหล็กอยู่ในเขตลำห้วยแม่จอน ซึ่งไหลผ่านที่ทำกิน ซึ่งเป็นที่นา และไร่ ล้อมรอบด้วยชุมชนอื่น เป็นทางผ่านไปมา ทำให้สภาพป่าส่วนใหญ่ถูกใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องจึงมีสภาพเสื่อมโทรมไม่พบว่ามีต้นไม้ขนาดใหญ่หลงเหลืออยู่ และผืนป่าบริเวณนี้นอกจากเป็นป่าสงวนแห่งชาติแล้ว ยังถูกประกาศให้เป็นเขตป่า โชน E (เขตป่าหวงห้าม) ซึ่งกองจัดการที่ดินป่าไม้ประกาศเป็นเขตป่าเพื่อเศรษฐกิจ กรมพัฒนาที่ดินกำหนดให้พื้นที่บริเวณนี้เป็นอยู่ในชุดดิน 29E ซึ่งจะต้องมีการจัดการที่เหมาะสมจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อป้องกันการชะล้างผิวทะเลาะของหน้าดิน จะพบว่ารัฐพยายามดำเนินนโยบายการจัดการพื้นที่ แต่ยังคงขาดความชัดเจน เช่น

มติคณะรัฐมนตรี เรื่องการจัดการคุณภาพลุ่มน้ำในภาคเหนือ ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่มีความลาดชันมากกว่า 35 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไป

ชาวกะเหรี่ยงทุกครอบครัวที่บ้านทำไร่เหล็กทำการเกษตรกรรม ได้แก่ การปลูกข้าว ข้าวโพด ถั่ว เลี้ยงสัตว์ เช่น หมู ไก่ เป็ด และควาย มีไม้ที่ครอบครัวที่มีที่ดิน ทำนา เนื่องจากมีที่ราบจำกัดและที่ดินส่วนใหญ่ถูกบุกเบิกจับจองจากคนหลายเผ่าที่อาศัยอยู่ในชุมชนใกล้เคียงกัน ความสัมพันธ์ภายในชุมชนส่วนใหญ่เป็นระบบเครือญาติ โดยทัศนคติของชนชาวกะเหรี่ยงเป็นผู้รักสงบชอบสันโดษ จึงไม่ค่อยมีความขัดแย้งในชุมชน และกับเพื่อนบ้านเผ่าอื่นที่อาศัยอยู่ใกล้ๆ ชาวกะเหรี่ยงบ้านทำไร่เหล็กส่วนหนึ่งนับถือศาสนาคริสต์ และส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและมีนับถือผีมีเหลืออยู่ ในหมู่บ้านมีโบสถ์คริสต์สำหรับทำพิธีในวันอาทิตย์ และชาวพุทธทำบุญที่สำนักสงฆ์พระบาทแม่จอน เด็กส่วนใหญ่เข้าเรียนหนังสือที่โรงเรียนบ้านทุ่งหลุก (สาขาปางแดง) ปัจจุบันยังไม่มีคนในหมู่บ้านเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านร่วมกับบ้านทางการ

ชุมชนบ้านทำไร่เหล็ก หลังจากถูกโยกย้ายมาจากต้นน้ำ ชาวบ้านส่วนใหญ่ตระหนักถึงภาวะการขาดแคลนน้ำ เนื่องจากน้ำในลำห้วยแม่จอนน้อยลงทุกปี สาเหตุมาจากในอดีตที่น้ำแม่จอนเคยมีน้ำมากไหลตลอดปี ไปรวมกับลำน้ำแม่เตาะทางตอนล่างของชุมชน ปัจจุบันพื้นที่ป่าดอนบนในเขตต้นน้ำยังถูกทำลายซึ่งมีคนหลายกลุ่มเข้าไปเปิดพื้นที่ รวมถึงการลักลอบตัดไม้ แต่ชาวบ้านทำไร่เหล็กไม่สามารถยับยั้งและปกป้องไว้ได้เพราะไม่ได้อยู่ในเขตพื้นที่หมู่บ้าน ขณะที่หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องไม่ได้ทำหน้าที่อย่างจริงจัง ซึ่งชาวบ้านทำไร่เหล็กส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบโดยตรงด้านการใช้น้ำ

การจัดน้ำในระบบการเกษตรพื้นที่ราบลุ่มส่วนหนึ่งสภาพเป็นที่นา ชาวบ้านทำไร่เหล็กในอดีต ทำการบุกเบิกพื้นที่ทำนาและท่อน้ำมาตามลำเหมือง ซึ่งมีการจัดทำเหมืองฝายขนาดเล็กโดยกลุ่มชาวบ้านเองเพื่อกักเก็บน้ำในฤดูแล้งและท่อน้ำเข้าพื้นที่การเกษตร ชาวบ้านช่วยกันขุดลำเหมืองเลียบไปตามลำน้ำแม่จอน มีความยาวตลอดลำเหมืองประมาณ 1,000 เมตร เพื่อส่งน้ำเข้าที่ทำกินของชาวบ้านกว่า 100 ไร่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้น มามีฝนตกน้อยและน้ำในลำห้วยแม่จอนไม่เพียงพอทำให้การผลิตข้าวไม่พอกิน การแย่งชิงน้ำกลายเป็นประเด็นปัญหาในพื้นที่ เมื่อทางสำนักสงฆ์ต้องการต่อประปาตั้งน้ำออกไป ชาวบ้าน 15 ครัวเรือน จะเดือดร้อนไม่มีน้ำกินน้ำใช้ ผู้นำกลุ่มชาวบ้านได้ไปร้องเรียนผู้ใหญ่บ้านและนายอำเภอเชิงดาว เพื่อยับยั้งการดำเนินการของสำนักสงฆ์พระบาทแม่จอน จะได้ข้อยุติว่าคณะสงฆ์สำนักวัดพระบาทไม่สามารถทำฝายกักเก็บน้ำไปทำประปาในลำห้วยแม่จอนได้

แต่ปัญหาการจัดการน้ำด้านคุณภาพน้ำยังเป็นเรื่องที่ชาวบ้านหาทางออกไม่ได้ คือบริเวณต้นน้ำมีปางช้างซึ่งตั้งขึ้นมารองรับการท่องเที่ยวในลักษณะทัวร์ป่า ซึ่งมีจำนวนช้าง 5 - 7 ตัว

ถ่ายมูลลงในลำห้วย เหยียบย่ำ และทำลายต้นไม้ และต่อมาเมื่อพื้นที่โล่งเตียนก็มีคนเข้าไปจับจองทำกินกลายเป็นปัญหาต่อเนื่องที่ยังไม่มีทางออก ขณะที่ทางหน่วยงานป่าไม้ก็ทราบปัญหาเป็นอย่างดี ปัญหาข้างในเขตพื้นที่เคยเกิดขึ้นมาต่อเนื่องตั้งแต่หลายปีที่ผ่านมา นับแต่มีการนำช้างมาให้บริการนักท่องเที่ยว

ชุมชนส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากป่า ใช้ไม้ฟืน และไม้สร้างบ้าน เก็บหาของป่าอื่นๆ และล่าสัตว์ ปัจจุบันการจัดการเรื่องที่ดินยังคงเป็นปัญหาเพราะว่าที่ทำกินส่วนใหญ่ของบ้านท่าจี้เหล็กอยู่ในพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติ และบางสวนมีเอกสารสิทธิ์ ส.ป.ก. ซึ่งส่วนใหญ่ชาวบ้านบุกเบิกที่ทำกินอย่างต่อเนื่อง หลังจากที่มีการจับกุมชาวบ้านในเขตนี้ (ปางแดงใน) เมื่อปี พ.ศ. 2541 ชาวบ้านท่าจี้เหล็กมีความหวาดระแวงในนโยบายของรัฐในการจัดการพื้นที่ป่าของหมู่บ้านเป็นอย่างมาก

ประวัติความเป็นมาของป่าชุมชน

ชาวบ้านท่าจี้เหล็กส่วนใหญ่ได้ตระหนักถึงการจัดการทรัพยากรป่าไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการใช้ประโยชน์ร่วมกันและการปกป้องดูแลรักษา เนื่องมาจากบ้านท่าจี้เหล็กเป็นหย่อมบ้านของบ้านแม่เตาะ ประกอบกับพื้นที่ป่าต้นน้ำมีเผ่าปะหล่องอาศัยอยู่และมีปัญหาเรื่องการท่องเที่ยวที่หวังป่าที่มีปางช้างทำลายพื้นที่และระบบนิเวศน์ของป่าต้นน้ำ การแก้ปัญหาหนึ่งจึงต้องมีการตกลงร่วมกันกับชาวบ้าน ซึ่งชาวบ้านท่าจี้เหล็กมีแนวคิดว่าจะต้องร่วมมือกันในการรักษาป่าต้นน้ำร่วมกับชาวปะหล่อง ดังนั้นจำเป็นจะต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของภาครัฐ ด้วยทั้งปางช้างและชนเผ่าปะหล่อง ที่อยู่ต้นน้ำล้วนแต่เป็นปัญหาที่ซับซ้อน เมื่อต้นปี 2541 มีตัวแทนของชาวบ้านได้ร่วมศึกษาดูงานเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่ของอำเภอเชียงดาวและร่วมตกลงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันในรูปแบบของเครือข่าย ในชุมชนพื้นที่ลุ่มน้ำเดียวกัน ต่อมา มีการจัดเวทีระดมปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจับกุมชาวบ้านปางแดงใน 56 คน แต่ละหมู่บ้านได้ยื่นข้อเรียกร้องต่อกรมป่าไม้ เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2541 ให้ดำเนินการแก้ปัญหาและเปิดโอกาสให้ชุมชนมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้วยตนเองในรูปแบบ ของป่าชุมชน และรับรองสิทธิในพื้นที่ทำกินเดิมของชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านจะได้ไม่ต้องเกิดความหวาดระแวงในการดำเนินการตามนโยบายรัฐของเจ้าหน้าที่ป่าไม้

จากวันนั้นจนถึงวันนี้การดำเนินแก้ปัญหายังไม่เป็นรูปธรรม จากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ขณะที่ชาวบ้านท่าจี้เหล็กและชุมชนในเขตนี้ดำเนินการสำรวจพื้นที่ป่าที่ชุมชนใช้ประโยชน์ และรักษาเป็นเขตต้นน้ำ หรือบริเวณพื้นที่ใช้สอย และร่วมกันจัดทำข้อตกลง ภายในชุมชน กำหนดกิจกรรมโดยประสานงานร่วมกับโครงการจัดการลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน ซึ่งเข้าไปเสริมให้มีการจัดตั้ง

องค์กรชาวบ้านขึ้น และให้มีความเข้มแข็งในลักษณะเครือข่ายกลุ่มผู้นำ ภายใต้กรอบนโยบายของ
กฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน พ.ศ. 2540

รูปแบบการจัดการป่าชุมชน กฎระเบียบที่ใช้ในการจัดการป่าชุมชน

พื้นที่ที่ชาวบ้านกำหนดเป็นเขตป่าชุมชนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติเชียงดาว รวมเนื้อที่
ประมาณ 1,500 ไร่ ประกอบด้วยพื้นที่ทำกินและเขตป่าอนุรักษ์ต้นน้ำ ป่าใช้สอย และที่อยู่อาศัย
ปัจจุบันอยู่ระหว่างจัดตั้งเป็นพื้นที่ป่าชุมชน โดยประสานงานร่วมมือกับองค์กรพัฒนาเอกชน
องค์การบริหารส่วนตำบล และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่รับผิดชอบพื้นที่ นอกจากนี้ภายในชุมชนได้มี
การ คัดเลือกตัวแทนของชาวบ้านเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน ซึ่งประกอบด้วย

1. นายนิเทศ	ปู่หล้า	ประธานกรรมการป่าชุมชน
2. นายลีปู	จะหวะ	รองประธานป่าชุมชน
3. นายประสิทธิ์	บุญมี	ผู้ประสานงาน
4. นายจรัส	บุญมี	ผู้ประสานงาน

และคณะกรรมการอีก จำนวน 10 คน

กฎระเบียบป่าชุมชนบ้านท่าจีเหล็ก

จากสาเหตุที่ชาวบ้านได้ร่วมกันค้นหาสาเหตุในการ จัดการป่าชุมชนทำให้พบปัญหา
ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการดูแลรักษาป่าและการใช้ประโยชน์จากป่า ชุมชนจึงได้ตกลง
ร่วมกัน ในการกำหนดกฎระเบียบ ซึ่งคณะกรรมการชุมชนจะเป็นผู้ดูแลและรักษากฎระเบียบ

1. ห้ามมิให้บุคคลภายนอกและภายในชุมชนตัดไม้ทุกชนิดในเขตป่าอนุรักษ์ต้นน้ำ ถ้าผู้
ใดฝ่าฝืนปรับ 500/ตัน
2. ห้ามมิให้ผู้ใดจุดไฟเผาป่า หากฝ่าฝืนจะต้องถูกปรับ 1,000/ไร่
3. ห้ามนำไม้ในเขตป่าชุมชนไปขาย ถ้าผู้ใดฝ่าฝืน จะต้องถูกปรับ 1,000/ตัน
4. ห้ามถางป่า และขยายพื้นที่ทำกินในเขตป่าชุมชน ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกปรับ 1,500/ไร่
และยึดพื้นที่คืนและทำการฟื้นฟูสภาพคืนอย่างเดิม
5. ห้ามขายที่ดินในเขตหมู่บ้านและเขตป่าชุมชนให้แก่บุคคลภายนอกโดยเด็ดขาดไม่ว่า
กรณีใด ๆ หากผู้ใดฝ่าฝืนต้องยึดพื้นที่คืนเป็นส่วนกลางของชุมชน
6. ห้ามผู้ใดเก็บหน่อ ไม้ในเขตป่าชุมชนออกไปจำหน่าย เว้นแต่เพื่อการบริโภคในครัว
เรือน
7. หากผู้ใดมีความจำเป็นจะต้องตัด ไม้มาซ่อมแซม สร้างบ้านหรือที่อยู่อาศัย จะต้อง
แจ้งคณะกรรมการทราบทุกครั้ง

8. การเผาไร่จะต้องทำแนวกันไฟ เพื่อป้องกันการลุกลามของไฟในเขตป่าชุมชน
9. ห้ามผู้ใดล่าสัตว์ทุกชนิดในเขตป่าชุมชน (เขตห้ามล่าสัตว์)

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนของชาวบ้าน

แม้ว่าในอดีตชุมชนจะใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้มาอย่างต่อเนื่องก็ตาม โดยเฉพาะชุมชนชาวกะเหรี่ยงที่มีวิถีชีวิต และ วัฒนธรรมที่สอดคล้องกับการคงอยู่ของ ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งพบว่าพื้นที่มีชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่จะมีการจัดการป่าชุมชนอยู่ก่อนแล้ว แต่ ยังขาดการยอมรับจากทางราชการ ซึ่งชุมชนบ้านท่าจีเหล็กได้ร่วมกันค้นหาสาเหตุของปัญหาซึ่งมี ดังต่อไปนี้

1. มีคนภายนอกเข้ามาตัดไม้ออกไปจากป่าชุมชนของหมู่บ้านมากเกินไป
2. มีบุคคลภายนอกมาจุดไฟเผาป่า
3. ชาวบ้านต้องการรักษาป่าต้นน้ำ เพื่อให้มีน้ำเพียงพอแก่ความต้องการในอนาคตด้วย
4. ต้องการคุ้มครองดูแลแหล่งไม้ใช้สอยของชุมชน เพราะมีการเข้ามาใช้ประโยชน์ใน ลักษณะของการทำลาย หรือ ใช้อย่างไม่คุ้มค่า
5. ต้องการเก็บของป่าไว้เป็นแหล่งอาหาร เช่น การเก็บหาของป่าและยาสมุนไพร

รูปแบบและวิธีจัดการป่าชุมชน

ผลการวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการจัดการป่าชุมชนบ้านท่าจีเหล็ก พบว่า มีการจัดรูปแบบ การจัดป่าชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ โดยกิจกรรมที่ดำเนินด้านการจัดการป่าชุมชนที่ผ่านมา คือ

1. จัดให้มีการประชุม อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อสรุปปัญหาและแสดงความคิดเห็น เรื่องการจัดการป่าชุมชน
2. จัดเวรตรวจป่าชุมชนเดือนละ 2 ครั้ง
3. จัดทำแนวกันไฟ ขอบเขตป่าชุมชน โดยทุกครอบครัวจะต้องร่วมกันทำแนวกันไฟ
4. ช่วยกันดับไฟทุกครั้งที่เกิดไฟป่า หากครอบครัวใดไม่ไปร่วมจะต้องถูกปรับ 100/ครั้ง
5. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าไม้ และจัดการที่ดิน

ผลการวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการจัดการป่าชุมชนบ้านท่าจีเหล็ก พบว่า มีการจัดรูปแบบการจัดป่าชุมชนเพื่ออนุรักษ์ โดยมีกิจกรรมบริหารป่าชุมชน ซึ่งชาวบ้านท่าจีเหล็กโดยกลุ่มผู้นำได้จัดประชุมร่วมกับชุมชนเพื่อวิเคราะห์ปัญหาภายในชุมชนและสรุปถึงความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญห โดยองค์กรของชาวบ้านเองจึงดำเนินการสำรวจพื้นที่ซึ่งจะกำหนดเป็นเขตป่าชุมชน โดยมีวิธีการจัดการป่าชุมชนดังนี้ คือ

- จัดทำป้ายแนวเขตและประชุมชี้แจงหรือแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนเพื่อร่างกฎระเบียบป่าชุมชนของหมู่บ้าน
- จัดทำแผนกิจกรรมดูแลรักษาป่า

ด้านศักยภาพของ อบต.

จากการศึกษาพบว่า อบต. เชียงดาว มีบทบาทการจัดการป่าชุมชนบ้านท่าจีเหล็กในด้านรูปธรรมชัดเจน เช่น ร่วมจัดทำป้ายเขตป่าชุมชนและเดินสำรวจป่าและ จัดสรรงบประมาณให้กับทางหมู่บ้านเพื่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งทางคณะกรรมการหมู่บ้านได้เสนอโครงการมายังทาง อบต. และ ทาง อบต. ได้ เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน แต่ในการดำเนินงานของ อบต. ยังมี ข้อจำกัดและเงื่อนไขต่าง ๆ ในการดำเนินการซึ่งได้แก่ งบประมาณที่จำกัดของ ทาง อบต. และชาวบ้านบางส่วนไม่เข้าใจวิธีการจัดการป่าชุมชน

5) ป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง หมู่ 14

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

เดิมพื้นที่ป่าบริเวณนี้เป็นพื้นที่ป่ารกทึบและมีความสมบูรณ์แห่งหนึ่ง มีสภาพเป็นป่าผืนใหญ่ประกอบด้วย คอยหลวงเชียงดาว คอยนาง ชายขอบผืนป่าฝั่งตะวันตกของคอยหลวงเชียงดาว มีชุมชนตั้งเรียงรายอยู่โดยรอบซึ่งเป็นคนพื้นราบเข้าไปจับจองบุกเบิกพื้นที่ทำกิน จนกระทั่งก่อตั้งขึ้นเป็นชุมชนเล็ก ๆ เรียกกันว่า บ้านเหนือ หรือ บ้านหัวทุ่ง และจากการที่ชุมชนมีการขยายตัวหนาแน่นขึ้น ได้มีการเรียกร้องของแยกหมู่บ้านเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2540 จึงมีการประกาศแยกหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ จากบ้านทุ่งละคร หมู่ที่ 1 เป็นบ้านหัวทุ่ง หมู่ที่ 14 ปัจจุบันบ้านหัวทุ่งมีทั้งหมด 146 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 545 คน บ้านหัวทุ่งมีสภาพเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ชายขอบผืนป่า ในปี พ.ศ. 2521 มีการประกาศให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนพื้นราบ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก บริเวณพื้นที่ทำกินมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มเชิงเขา ใช้น้ำจากลำห้วยแม่ลูที่ไหลมาจากบ่อดินน้ำคอยนาง น้ำแม่ลูจะไหลมารวมกับห้วยละคร และไหลลงสู่แม่น้ำปิง พื้นที่บริเวณนี้มีการใช้ประโยชน์จากน้ำเพื่อเกษตรกรรม ชุมชนร่วมกันจัดระบบเหมืองฝายในอดีต แต่ปัจจุบันมีการพัฒนาเป็นฝายน้ำล้นและอ่างเก็บน้ำ ฝายน้ำล้นของหมู่บ้านมี 2 แห่ง มีการจัดการแบบระบบเหมืองฝายแบ่งปันน้ำใช้เพื่อการเกษตรกรรมภายในชุมชน

ประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาป่า

การบวชป่า ซึ่งจะเป็นการเปิดป่าชุมชนครั้งแรก ป่าชุมชนที่ตั้งครั้งแรกจะต้องมีการบวชป่า มีจุดมุ่งหมายในการบวชป่าดังนี้

1. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่า
2. รักษาป่าด้วยความเชื่อทางพิธีกรรมศาสนา
3. รักษาวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น และวัฒนธรรมระบบเครือญาติ

พิธีการในการบวชป่า มีการปฏิบัติดังนี้ คือ จะมีการนิมนต์พระสงฆ์ 9 รูป มีการเตรียมผ้าสบงจีวรขนาดพอประมาณ สำหรับให้พระสงฆ์ทำพิธี ซึ่งพระสงฆ์จะทำการมัดผ้าสบงจีวรก่อน หลังจากนั้นประธานจะช่วยกันมัดผ้าจีวร ตามต้นไม้ที่อยู่ในบริเวณป่าชุมชน

การทำพิธีขอฝน จุดมุ่งหมายในการทำพิธีขอฝนก็เพื่อให้มีฝนตกต้องตามฤดูกาล โดยจะมีการปฏิบัติเป็นประจำทุกปี ในเดือนกุมภาพันธ์ หรือเดือนมิถุนายน ในการทำพิธีจะทำวันเดียว ซึ่งจะมีการเชิญชวนคนที่ใช้สายน้ำแม่ลูมร่วมกิจกรรม และร่วมกันบริจาคเงิน เพื่อใช้ในการทำพิธี ซึ่งจะมีการนิมนต์พระสงฆ์มาเทศธรรมขอฝนแสนห่า มีการจำลองสระน้ำ ปลา กบ และมรรคทายกจะเป็นผู้ขอฝนให้ตกลงในสระที่เตรียมไว้ มีการจุดบั้งไฟ คนแก่เชื่อว่า เทวดาจะให้ฝน

การเลี้ยงผีขุนน้ำ เฒ่าในการเลี้ยงผีขุนน้ำนั้นจะทำวันเดียวเหมือนกันกับพิธีขอฝน เป็นพิธีทางศาสนาพราหมณ์ ซึ่งจะทำพิธีในช่วงเวลาหลังเพล โดยชาวบ้านที่ใช้น้ำจากคลองส่งน้ำต่อพื้นที่ 1 แห่ง (ชาวบ้านเรียกว่า ต่าง) จะบริจาคเงินเพื่อประกอบพิธี ต่างละ 30 บาท วัตถุประสงค์ในการทำพิธีก็เพื่อที่จะเลี้ยงผีและให้มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี ซึ่งมีพิธีการในการปฏิบัติดังนี้ คือ จะมีผู้ทำพิธีเรียกว่า “แก่ฝ่าย” เป็นผู้ดำเนินการเลี้ยงผีขุนน้ำ มีการเซ่นหว่าหมูและเหล้า

ประวัติความเป็นมาของป่าชุมชน

ป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง เป็นป่าชุมชนที่จัดตั้งขึ้นโดยที่ชาวบ้านเกิดความตระหนักและมีจิตสำนึกในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ไม่ต้องการที่จะเห็นทรัพยากรป่าไม้ที่อยู่คู่ชุมชนมาตั้งแต่อดีตต้องสูญเสีย พื้นที่บริเวณที่ชุมชนต้องการจัดการป่าชุมชนนั้น เป็นแหล่งต้นน้ำที่ชุมชนได้ดูแลรักษากันมานานเกือบ 60 ปี แต่เดิมพื้นที่บริเวณดังกล่าวมีสภาพเป็นพื้นที่ทำไร่เลื่อนลอยมาก่อน ต่อมาชาวบ้านได้กันเขตดังกล่าวเป็นเขตป่าอนุรักษ์ เป็นแหล่งใช้ประโยชน์ที่สำคัญของชาวบ้าน เช่น การใช้เพื่อการสร้างที่อยู่อาศัย หางของป่า เป็นต้น

ในอดีตผืนป่าบริเวณนี้มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งอาหารจากป่าที่พอเพียงกับความ ต้องการของชุมชน แต่ต่อมาเริ่มมีการขยายตัวของชุมชน และการบุกเบิกพื้นที่ทำกินมากขึ้นมูลนิธิ วาย. เอ็ม. ซี. เอ. เพื่อการพัฒนาภาคเหนือ ในนามของกลุ่มองค์กรท้องถิ่น กลุ่มฮักป่าเจียงดาว ได้เข้า

ร่วมดำเนินการสนับสนุน ร่วมกันทำโครงการบวชป่าชุมชน 50 ล้านต้น เพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงครองราชย์ครบ 50 ปี ชาวบ้านหัวทุ่งและคณะกรรมการป่าชุมชนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องฝ่ายต่าง ๆ ได้เข้าร่วมพิธีกรรมซึ่งดำเนินการเป็นโครงการ บวงสรวงเลี้ยงผีขุนน้ำสืบชะตาบวชป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2541 เพื่อเป็นการประกาศต่อสาธารณชน

รูปแบบการจัดการป่าชุมชน กฎระเบียบที่ใช้ในการจัดการป่าชุมชน

ป่าชุมชนที่จัดตั้งขึ้น โดยที่ชาวบ้านเกิดความตระหนักและมีจิตสำนึกในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การใช้ประโยชน์จากป่า คณะกรรมการป่าชุมชนมีหน้าที่ในการพิจารณาอนุญาตให้มีการตัดไม้ออกจากป่าใช้สอยมาใช้ประโยชน์ โดยการพิจารณาในที่ประชุม อนุญาตตามความเหมาะสมเป็นกรณีไป ซึ่งคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง แบ่งเป็น 3 คณะด้วยกัน คือ

1. คณะกรรมการที่ปรึกษา

- ประกอบด้วย
- เจ้าหน้าที่ป่าไม้
 - เจ้าหน้าที่ปกครอง
 - มุลนิธิ วย. เอ็ม. ซี. เอ. เพื่อการพัฒนาภาคเหนือ

2. คณะกรรมการบริหารป่าชุมชน

ประกอบด้วย	1. นายตีบ	ศรีบุญยัง	ประธาน
	2. นายทองคำ	วรรณะ	รองประธาน
	3. นายประจักษ์	บุญเรือง	รองประธาน
	4. นายปรีชา	บัวตุม	รองประธาน
	5. นายถวิล	ศรีเงิน	เลขานุการ
	6. นายอินทร	โพธิ	เหรัญญิก

3. คณะกรรมการป่าชุมชน รวม 35 คน

ระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการป่าชุมชน

คณะกรรมการป่าชุมชนผู้ใดละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งที่ได้รับแต่งตั้งถือว่ามีความผิดให้ปฏิบัติดังนี้

1. ขาดประชุม ให้ปรับครั้งละ 100 บาท
2. ขาดการเดินสำรวจแนวเขตป่าชุมชน ปรับครั้งละ 150 บาท

3. ขาดการร่วมกิจกรรมการปลูกป่า ปรับครั้งละ 200 บาท
4. ละเลยในการสอดส่องดูแลป่าชุมชนในเขตรับผิดชอบ ปรับครั้งละ 150 บาท
5. คณะกรรมการมีส่วนรู้เห็นและสนับสนุนให้มีการใช้ประโยชน์จากป่าของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล โดยมีได้รับการพิจารณาอนุญาตจากที่ประชุมของคณะกรรมการ มีโทษปรับครั้งละ 500 บาท

ระเบียบว่าด้วยสมาชิกป่าชุมชน

1. สมาชิกที่ขาดความร่วมมือ ในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการเดินสำรวจป่า กิจกรรมการปลูกป่า และกิจกรรมอื่น ๆ ที่คณะกรรมการป่าชุมชนขอความร่วมมือ ปรับครั้งละ 100 บาท
2. สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือต่อคณะกรรมการป่าชุมชน จะมีผลต่อการให้การพิจารณาความร่วมมือของคณะกรรมการหมู่บ้านและคณะกรรมการป่าชุมชนทุก ๆ ด้าน

ระเบียบว่าด้วยการใช้เงิน

เงินที่ได้มาจากปรับใหม่ผู้ละเมิดกฎระเบียบป่าชุมชน ให้ปฏิบัติดังนี้

1. ให้เป็นค่าตอบแทนสำหรับผู้แจ้ง หรือนำจับผู้กระทำผิดระเบียบ 20 % ของค่าปรับ
2. ใช้สำหรับสนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้าน ทั้งนี้ต้องเป็นมติที่ประชุมใหญ่ของคณะกรรมการ
3. ใช้เป็นค่าสวัสดิการในการเดินสำรวจป่า เช่น ค่าอาหาร และการรักษาพยาบาลของผู้ปฏิบัติงาน

กฎระเบียบของป่าชุมชน

1. ห้ามตัดไม้ทุกชนิดในเขตป่าอนุรักษ์โดยเด็ดขาด
2. ห้ามบุกรุกแผ้วถาง หรือทำการเกษตรในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์โดยเด็ดขาด
3. ห้ามหาหน่อไม้ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์โดยเด็ดขาด
4. ห้ามล่าสัตว์หรือฆ่าสัตว์ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์โดยเด็ดขาด
5. ห้ามนำไม้และของป่าทุกชนิดออกจากป่าอนุรักษ์โดยเด็ดขาด (ของป่า')
6. ห้ามจุดไฟเผาป่าโดยเด็ดขาด
7. ห้ามนำไม้แห้ง ไม้ล้ม ไม้นอน ขอนไม้ และรากไม้ออกจากบริเวณป่าอนุรักษ์โดยเด็ดขาด
8. ในกรณีที่ทำกินของชาวบ้านอยู่ในบริเวณเขตป่าอนุรักษ์ ให้เพิกถอนออกหลังจากที่ได้ประกาศใช้กฎระเบียบนี้แล้ว ในเวลาที่คณะกรรมการป่าชุมชนพิจารณาเห็นสมควร

หมายเหตุ 1 : ของป่า หมายถึง ต้นไม้ขนาดเล็ก พืชสมุนไพร น้ำผึ้ง กล้วยไม้ หิน เป็นต้น

บทกำหนดลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบป่าชุมชน

1. ผู้กระทำความผิด โดยตัดไม้ทุกชนิดในเขตพื้นที่ป่าชุมชน ปรับ 5,000 บาทต่อต้นไม้ 1 ต้น และยึดของกลางเป็นของส่วนรวม
2. ผู้ที่กระทำความผิดโดยการบุกรุกแผ้วถางป่าอนุรักษ์ มีโทษปรับตารางวาละ 2,000 บาท และยึดพื้นที่บุกรุกคืน เพื่อทำการปรับปรุงให้อยู่ในสภาพเดิม
3. ผู้ที่กระทำความผิดที่เข้าไปหาหน่อไม้ในเขตป่าอนุรักษ์มีโทษปรับกิโลกรัมละ 100 บาท ในกรณีที่มีการซื้อขายกัน มีโทษทั้งผู้ที่น่าออกมาขายและผู้ซื้อ โดยปรับกิโลกรัมละ 100 บาท
4. ผู้ที่กระทำความผิดโดยการเข้าไปล่า หรือล่าสัตว์ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ มีโทษปรับกิโลกรัมละ 1,000 บาท
5. ผู้ที่กระทำความผิดโดยการเผาป่า ทั้งโดยเจตนาและประมาท มีโทษปรับตารางวาละ 1,000 บาท
6. ผู้ที่กระทำความผิดโดยการนำเอาไม้แห้ง ไม้ล้ม ไม้นอน ขอนไม้ และรากไม้ ออกจากป่าให้ลงโทษโดยการปรับต้นละ 1,000 บาท
7. ในกรณีที่คณะกรรมการป่าชุมชนกระทำความผิดกฎระเบียบเสียเอง ให้ลงโทษขั้นเด็ดขาด โดยให้ลงโทษเป็น 2 เท่า
8. ของกลางและเงินค่าปรับ นำเข้ากองทุนพัฒนาหมู่บ้านและป่าชุมชน
9. ผู้ที่กระทำความผิดโดยการนำหน่อไม้ทุกชนิด หรือ ไม้ทุกชนิดออกจากหมู่บ้าน มีโทษดังนี้
 - กรณีไม้ไผ่ ปรับกิโลกรัมละ 50 บาท
 - กรณีไม้เนื้อแข็ง ปรับตามความยาวเมตรละ 50 บาท และยึดของกลาง
10. ผู้ที่กระทำความผิดโดยการเผาป่าใช้สอย ทำให้เกิดความเสียหายแก่ป่า ทั้งโดยเจตนาหรือประมาท มีโทษปรับตารางวาละ 1,000 บาท
11. ไม้ของกลางและเงินค่าปรับใช้เป็นกองทุนพัฒนาหมู่บ้านและป่าชุมชน

กฎระเบียบว่าด้วยเรื่องแนวเขตและเครื่องหมาย

1. ผู้ที่ทำลายหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อเครื่องหมายเขตป่าชุมชนมีโทษปรับครั้งละ 3,000 บาท
2. ผู้ที่ย้ายเครื่องหมายแนวเขตป่าชุมชนมีโทษปรับครั้งละ 3,000 บาท
3. เงินค่าปรับนำเข้ากองทุนพัฒนาหมู่บ้านและป่าชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนของชาวบ้าน

1. ความรุนแรงของไฟป่าไม่สามารถแก้ได้
2. การลักลอบตัดไม้ของบุคคลภายนอก

ความต้องการของชุมชน

1. ให้มีการสำรวจแนวเขตป่าทุกเดือน

รูปแบบและวิธีการจัดการป่าชุมชน

ผลการวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการจัดการป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง พบว่า มีการจัดรูปแบบการจ้ดป่าชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ โดยกิจกรรมที่ดำเนินด้านการจัดการป่าชุมชนที่ผ่านมา คือ

1. การเดินตรวจ และรักษาพื้นที่ป่าในบริเวณป่าชุมชนของหมู่บ้านตามความเหมาะสม อย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง
2. คณะกรรมการป่าชุมชนพิจารณาลงโทษผู้กระทำผิดกฎระเบียบป่าชุมชนอย่างยุติธรรม
3. ทำแนวป้องกันไฟป่าและดับไฟป่า
4. ปลูกป่า เพื่อฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรมในวันสำคัญ เช่น วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันแม่แห่งชาติ เป็นต้น อย่างน้อยให้ปฏิบัติ 3 ครั้งต่อปี

ด้านศักยภาพของ อบต.

จากการศึกษาพบว่า อบต. เชียงดาว มีบทบาทในการจัดการป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง ที่เห็นเป็นรูปธรรมค่อนข้างชัดเจน เช่น ได้มีการจัดสรรงบประมาณให้กับทางหมู่บ้านเพื่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งทางคณะกรรมการหมู่บ้านได้เสนอโครงการมายัง อบต. ร่วมทำกิจกรรมการบวชป่าและสมาชิก อบต. ได้ เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน ประกอบกับผู้นำชุมชนของบ้านหัวทุ่งมีความสนใจและให้ความสำคัญในการจัดการป่าชุมชนทำให้การดำเนินงานระหว่าง อบต. และหมู่บ้านมีการประสานงานที่ดี แต่เนื่องจากในช่วงแรกการจัดการป่าชุมชนของบ้านหัวทุ่งมูลนิธิ วาย เอ็ม ซี เอ พัฒนาภาคเหนือเป็น ซึ่งเป็น องค์กรเริ่มแรกที่ทำให้การสนับสนุนกิจกรรมป่าชุมชนเป็นเหตุให้ทางอบต. ยังไม่สามารถเข้าไปดำเนินการด้านป่าชุมชนได้เต็มที่และงบประมาณที่จำกัดของทาง อบต.

6) ป่าชุมชนบ้านผาตาย หมู่ 16

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ชุมชนผาตายมาตั้งถิ่นฐานในยุคที่มีการเช่าสัมปทานป่าไม้ของอังกฤษ ก่อนปี พ.ศ. 2500 พระตีแก้ว ตู่กกา และพระตีอาน ไทยเจริญ สองผู้เฒ่าแห่งบ้านผาตายเล่าว่า คนกะเหรี่ยงแต่ก่อนมีการโยกย้ายไปมาหลายครั้งตามความเชื่อคั้งเดิมในเรื่องของการตั้งหมู่บ้าน เดิมกลุ่มชาวกะเหรี่ยงได้ตั้งหมู่บ้านอยู่ร่วมกันในป่าแถบนี้ซึ่งยังไม่มีคนเผ่าอื่นมาอยู่นอกจากคนพื้นราบที่ทำสวนเมี่ยง ชาบริเวณขุนห้วยแม่จอนกับคนงานรับจ้างชักลากไม้ในการทำสัมปทานป่าไม้และพวกลูกจ้างชาวขมุ ชาวกะเหรี่ยงได้บุกเบิกพื้นที่ป่าปลูกข้าว ข้าวไร่ บางคนรับจ้างชี้ช้างชักลากไม้ ก่อนปี 2500 เจ้าหน้าที่ทางการได้เข้ามาบอกให้ชาวกะเหรี่ยงย้ายออกไปอยู่ในเขตป่าด้านนอกโดยให้เหตุผลว่าชาวบ้านอยู่ห่างไกลการปกครองเดินทางไม่สะดวก และอยู่ในเขตต้นน้ำ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ในสมัยนั้นแนะนำให้ครอบครัว พระตีแก้ว ไทยเจริญ ย้ายไปอยู่ในบริเวณที่ราบห้วยอีโก้ซึ่งเดิมถูกเปิดสัมปทานป่าไม้มาก่อน ชาวบ้านบุกเบิกพื้นที่ทำกินปรับปรุงพื้นที่ขุดลำเหมืองเพื่อทำนาในที่ราบลุ่มในหุบห้วย ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2515 เริ่มมีชาวลิซอเข้ามาตั้งชุมชนในบริเวณใกล้เคียง ชาวกะเหรี่ยงจึงมีการโยกย้ายชุมชนอีกครั้งหนึ่งลึกเข้าไปในเขตป่าใกล้ต้นคดยผาดอกเอื้อง ปัจจุบันบ้านผาตายมีจำนวน 19 ครอบครัว มีประชากรทั้งหมด 98 คน ชาวบ้านเรียกชื่อหมู่บ้านตามชื่อภูเขาหินปูนลูกหนึ่ง

บ้านผาตายเป็นชาวกะเหรี่ยงที่นับถือประเพณีดั้งเดิม คือ นับถือผี และนับถือพุทธ แต่ก็ยังมีบางครอบครัวที่นับถือศาสนาคริสต์ การรวมกลุ่มของสังคมเป็นลักษณะเครือญาติสืบทอดประเพณีดั้งเดิมจากบรรพบุรุษตามวิถีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย การดำเนินชีวิตและการเลือกถิ่นฐานที่อยู่อาศัยหรือชุมชนเรามักจะพบว่าบางแห่งเป็นชุมชนใหญ่ บางแห่งมี 2-3 หลังคาเรือนก็ถือว่าเป็นหมู่บ้าน ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าทุกหนทุกแห่งมีเจ้าของ มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดูแลรักษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมหลายอย่าง ชาวบ้านผาตายที่นับถือความเชื่อเก่ายังประกอบพิธีมัดมือที่เรียกว่า “หนีซอ โข่ลาคุปู” สืบสายสัมพันธ์กันในชุมชน

ชาวกะเหรี่ยงในอดีตทำการผลิตในรูปแบบเพื่อยังชีพและพึ่งพาแหล่งอาหารส่วนใหญ่จากการบุกเบิกพื้นที่ทำกินที่อุดมสมบูรณ์ ต่อมาชุมชนต่างเริ่มมีการขยายตัวมากขึ้นพื้นที่ป่าถูกทำลายแหล่งอาหารจากป่าหาได้น้อยลง ชาวกะเหรี่ยงจึงเริ่มหันมาทำการผลิตเพื่อขาย เช่นเดียวกับเผ่าอื่นๆ โดยหันมาผลิตพืชเศรษฐกิจ เช่น ข้าวโพด ถั่วและไม้ผลประเภทมะม่วง ลำไย ชาวบ้านส่วนใหญ่จะพึ่งพาและช่วยเหลือกันจึงไม่ค่อยมีลักษณะการจ้างงานภายในชุมชน

ประวัติความเป็นมาของป่าชุมชน

เดิมชาวกะเหรี่ยงเป็นกลุ่มชนที่มีวิถีชีวิตและ วัฒนธรรมที่สอดคล้องกับความยั่งยืนของ

ผืนป่า ซึ่งมีการจัดการรักษาป่าตามความเชื่อในเชิงวัฒนธรรม ชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตป่าลึกและมีข้อสังเกตว่า บริเวณที่ชาวกะเหรี่ยงอาศัยอยู่จะมีพื้นที่ป่าที่สมบูรณ์ กล่าวได้ว่าชาวกะเหรี่ยงเป็นชุมชนที่เป็นกันชนของป่าจากการบุกรุกทำลายจากภายนอก ชุมชนบ้านผาหลายได้มีการจัดเก็บข้อมูลเบื้องต้นและประเมินสภาพปัญหาภายในชุมชน พบว่าการสูญเสียพื้นที่ป่าเกิดจากสาเหตุ 6 ประการ คือ

1. การสัมปทานป่าไม้ ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2500
2. การลักลอบตัดไม้
3. การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ
4. การปล่อยปะละเลยของเจ้าหน้าที่
5. การใช้พื้นที่ป่าเพื่อการท่องเที่ยว
6. การเก็บหาของป่าในลักษณะที่มีการทำลายป่า เช่น การจุดไฟเผาป่า เพื่อการล่าสัตว์

ปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงเริ่มตระหนักในบทบาทในการแก้ไขปัญหาจากการที่ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนในเวทีประชุมและการศึกษาดูงาน การจัดการป่าพื้นที่ต่าง ๆ และเวทีทางวิชาการ ซึ่งจัดขึ้นในพื้นที่อำเภอเชียงดาว โดยการเริ่มเข้ามาทำงานศึกษาข้อมูลกับชาวบ้านของโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำปิงตอนบน และเริ่มวางแผนการจัดการป่าชุมชน

รูปแบบการจัดการป่าชุมชน กฎระเบียบที่ใช้ในการจัดการป่าชุมชน

รูปแบบการจัดการป่าชุมชนของบ้านผาหลาย มีการจัดรูปแบบป่าตามวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อดั้งเดิม โดยชุมชนบ้านผาหลายได้มีการจัดเก็บข้อมูลเบื้องต้นและประเมินสภาพปัญหาภายในชุมชนและได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนในเวทีประชุมและการศึกษาดูงาน การจัดการพื้นที่ป่าต่าง ๆ เริ่มมีการวางแผนการจัดการป่าชุมชนและมีการร่วมประชุมปรึกษาหารือภายในชุมชน เพื่อที่จะคัดเลือกตัวแทนชุมชนเป็นผู้ดำเนินการในการจัดการป่าชุมชนให้เป็นระบบ จึงได้คัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชน ซึ่งประกอบด้วย

1. นายสุพัฒน์	ต๊ะนา	ประธาน
2. นายตา	ไทยเจริญ	รองประธาน
3. นายสมบุญ	ตุ๊กกา	กรรมการ
4. นายบุญช่วย	แก้วดี	กรรมการ
5. นายสุขแก้ว	ต๊ะนา	กรรมการ
6. นายเจริญ	โพแกะ	กรรมการ
7. นายปิ่น	ตุ๊กกา	กรรมการ

8. นางสาวสุทธิรักษ์ ไทยเจริญ กรรมการ

9. นางสาวกุสุมา ไทยเจริญ กรรมการ

10. ผู้อาวุโสในหมู่บ้านทุกคน เป็นกรรมการที่ปรึกษา
กฎระเบียบป่าชุมชน

1. ห้ามจุดไฟเผาป่า และล่าสัตว์ทุกชนิดในเขตป่าชุมชน
2. ห้ามขายที่ดินทำกินให้บุคคลภายนอก
3. ห้ามตัดและแปรรูปไม้ทุกชนิด ในเขตป่าชุมชนก่อนได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการป่าชุมชน
4. ห้ามบุคคลภายในและภายนอกบุกรุกพื้นที่ในเขตป่าชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนของชุมชน

1. การลักลอบตัดไม้ของบุคคลภายนอก
2. การบุกรุกพื้นที่เพื่อใช้ในการปลูกพืชเศรษฐกิจ

รูปแบบและวิธีจัดการป่าชุมชน

ผลการวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการจัดการป่าชุมชนบ้านผาตาย พบว่า มีการจัดรูปแบบการจัดป่าชุมชนตามวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อดั้งเดิม โดยกิจกรรมที่ดำเนินด้านการจัดการป่าชุมชนที่ผ่านมา คือ

1. จัดเวทีประชุมเรื่องการจัดการป่าชุมชน และเรื่องที่เกี่ยวข้องอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง
2. ทำแนวป้องกันไฟรอบเขตป่าชุมชน
3. จัดทำป้ายแนวเขตป่าชุมชน
4. ตรวจสอบอย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้งขึ้นไป
5. ดับไฟป่าร่วมกันเมื่อเกิดไฟไหม้ป่า
6. ส่งแกนนำเยาวชนออกมาประสานงาน และติดตามข้อมูลความเคลื่อนไหวด้าน พ.ร.บ. ป่าชุมชน
7. จัดตั้งองค์กรชุมชน เพื่อเรียนรู้และรณรงค์เรื่องป่าชุมชน

ด้านศักยภาพของอบต.

จากการศึกษาพบว่า อบต. เชียงดาว มีบทบาทการจัดการป่าชุมชนบ้านผาตาย ค่อนข้าง

ชัดเจน โดยได้ร่วมประชุมเรื่องการจัดการป่าชุมชน และเรื่องที่เกี่ยวข้องอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และประสานด้านจัดตั้งองค์กรชุมชน เพื่อเรียนรู้และรณรงค์เรื่องป่าชุมชน เช่น จัดสรรงบประมาณให้กับทางหมู่บ้านเพื่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งทางคณะกรรมการหมู่บ้านได้เสนอโครงการมายังทาง อบต. ร่วมทำกิจกรรมการบวชป่าและทาง อบต. ได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน แต่ อบต. ยังมีข้อจำกัดและเงื่อนไขต่าง ๆ ในการดำเนินการจัดการป่าชุมชนคือ งบประมาณที่จำกัดของ ทาง อบต.

4.1.2 ตำบลแม่ณะ

มีป่าชุมชนอยู่ 5 แห่ง คือ ป่าชุมชนบ้านห้วยปง หมู่ 5 ป่าชุมชนบ้านแม่ฮ้อใน หมู่ 8 ป่าชุมชนบ้านแม่คะนิน – ห้วยน้ำฮาก หมู่ 8 และป่าชุมชนบ้านแม่ซ้าย หมู่ 13 รายละเอียดของป่าชุมชนแต่ละแห่งมีดังนี้

1) ป่าชุมชนบ้านห้วยปง หมู่ 5

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ป่าในบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านห้วยปงในปัจจุบันนั้น เดิมเคยมีความอุดมสมบูรณ์แต่หลังการสัมปทานไม้ก็กลายเป็นสภาพป่าโล่ง จึงเริ่มมีชาวบ้านจากพื้นราบเข้ามาจับจองพื้นที่ดิน เพื่อทำไร่ข้าวโพด และทำนาข้าว ในปี พ.ศ. 2514 จนถึงปี พ.ศ. 2522 ครอบครัวของลุงปิ่น จากำ ลุงบุญฐานที่ และลุงนาโก ได้เข้ามาตั้งรกรากเป็นกลุ่มแรกและช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2523 – 2532 ได้มีการอพยพเข้ามาอาศัยในเขตป่าแถบนี้ของชาวมูเซอ อาข่า ลีซอ และชาวปะหล่อง โดยกระจายตั้งชุมชนอยู่ทั่วไป บ้านห้วยปง ชื่อของหมู่บ้านเรียกตามชื่อลำห้วยที่มีต้นหญ้าปงขึ้น ปัจจุบันบ้านห้วยปง ถือเป็นหย่อมบ้านที่ขึ้นอยู่กับหมู่บ้านหลัก คือ บ้านแม่ยะ หมู่ที่ 5 ต.แม่ณะ อ.เชียงดาว มีจำนวน 60 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมดประมาณ 293 คน

ชุมชนบ้านห้วยปงประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ ปะหล่อง หรือที่พวกเขาเรียกตัวเองว่า คารอั้ง กับชาวมูเซอหรือ ลาหู่ เป็นกลุ่มใหญ่ ชาวมูเซอกับปะหล่องจะตั้งบ้านเรือนระหว่างแนวลำห้วยปงซึ่งมีบริเวณพื้นที่ของชุมชนอาศัยอยู่ประมาณ 20 ไร่ และมีบริเวณที่ทำกินอยู่รอบชุมชนประมาณ 600 – 700 ไร่ ถัดออกไปจากพื้นที่ทำกินจะเป็นเขตพื้นที่ป่าที่จะเป็นภูเขาสลับซับซ้อน มีความสูงตั้งแต่ 480 – 900 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ชุมชนห้วยปงเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ระหว่างแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเชียงดาว (2516) กับเขตอุทยานแห่งชาติศรีล้านนา (2532) พื้นที่ป่าส่วนใหญ่เป็นป่าเต็งรัง และป่าเบญจพรรณ ชาวบ้านห้วยปงมีอาชีพทางด้านเกษตรกรรมซึ่งโดยเฉลี่ยถือครองที่ดินประมาณครอบครัวละ 8 – 10 ไร่ ซึ่งยังไม่มีเอกสารสิทธิและได้มาโดย

การซื้อพื้นที่ต่อจากเจ้าของเดิมบางส่วน หรือเข้าไปจับจองแผ้วถางในเขตป่าสงวนแห่งชาติ พืชที่ชาวบ้านปลูกพืชอาหารและพืชเศรษฐกิจเป็นหลัก คือ ข้าวไร่ เก็บไว้กิน ปลูกข้าวโพด ถั่วไว้ขาย ผลผลิตข้าวของชาวบ้านส่วนใหญ่ ได้ไม่พอกินตลอดปี หลายครอบครัวต้องออกไปรับจ้างกับคนพื้นราบที่แม่ฮ่องใน แม่ยะ และแม่เตาะ มีรายได้จากการรับจ้างตามฤดูกาล เช่น รับจ้างเก็บพริก ขึ้นมะพร้าว ทำสวนกระเทียม และอาชีพอื่น

ความสัมพันธ์ของชุมชนกับทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ ในเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านห้วยปงอยู่ในกรอบความเชื่อ ที่เกี่ยวกับผีต่างๆ ที่ชาวบ้านเชื่อถือทั้งชาวลานู และชาวปะหล่อง ถือว่าในธรรมชาติต่างๆ มีผีอาศัยอยู่ เช่น ผีห้วย ผีป่าสุสาน หากมีคนในครอบครัวเจ็บป่วยชาวบ้านจะคิดกันว่ามีการกระทำผิดอย่างใดอย่างหนึ่ง จะต้องแก้ไขด้วยการเลี้ยงผี ในหมู่บ้านของชาวลานู ที่นับถือแบบดั้งเดิม เชื่อในพื้นที่ป่าที่มีการประกอบพิธีกรรม มอเลว จึงมีนัยของการอนุรักษ์พื้นที่ป่าในเขตภูเขาไว้เป็นที่อยู่อาศัยของผีบรรพบุรุษด้วย ในรอบปีของการผลิตและการพึ่งพาป่ามีพิธีกรรมต่างๆ ที่แฝงด้วยความเชื่อและการเคารพในธรรมชาติ เพื่อให้ผีเทวดา และบรรพบุรุษช่วยให้ได้ผลผลิตมากขึ้น หรือ อยู่รอดปลอดภัยจากเรื่องราวต่างๆ

ประวัติความเป็นมาของป่าชุมชน

ชุมชนห้วยปง เป็นชุมชนชาวไทยภูเขาที่เริ่มมาตั้งถิ่นฐานมาประมาณ 28 – 30 ปี ที่ผ่านมามีพัฒนาการเชิงพื้นที่ป่าและการใช้ประโยชน์จากป่าในถิ่นแถบนี้มีมาก่อนอย่างยาวนาน นับแต่การประกาศใช้ พ.ร.บ. ป่าไม้ พ.ศ.2484 และพื้นที่ป่าเขตนี้เริ่มประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติในปี พ.ศ. 2532 ปัญหาการจัดการพื้นที่ป่าของรัฐไม่สามารถควบคุมการขยายตัวของชุมชนและที่ดินทำกินได้ โดยเฉพาะพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ขณะที่ด้านเหนือของชุมชนมีการถือครองที่ดินและมีลักษณะที่ขาดการตกลงทำความเข้าใจกับชุมชนอย่างชัดเจน ระหว่างชาวบ้านในเขตป่ากับหน่วยงานภาครัฐ การใช้ประโยชน์จากป่าไม้ที่ดินจึงมีลักษณะตกรู้อยู่ระหว่างความหวาดกลัวและการลักลอบขยายที่ดินทำกินและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ ปัญหาในเขตนี้เริ่มเกิดขึ้นจากสภาพปัญหา การจับกุมชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียงกัน (ปางแดงใน)

การเข้ามาทำงานโครงการร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบนระหว่างกลางปี พ.ศ. 2540 ได้ทำการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาเพื่อหาแนวทางแก้ไขทั้งในด้านสิทธิการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยังมีการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าควบคู่กันไป กับกิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพชุมชน การประชุมศึกษาดูงานทำให้ชุมชนบ้านห้วยปงได้มีโอกาสร่วมแลกเปลี่ยนบทเรียนรวมทั้งบทบาทการจัดการป่าของชุมชนด้วยตนเอง

จนกระทั่งมีการจัดตั้งพื้นที่ป่าชุมชนในปี พ.ศ. 2541 ปัจจุบันบ้านห้วยปงมีการจัดการพื้นที่ป่าชุมชนในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าเชียงดาว และส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติศรีลานนา จัด

แบ่งเป็นพื้นที่ป่าชุมชนอนุรักษ์ต้นน้ำ และพื้นที่ป่าใช้สอยของชุมชน กลุ่มพื้นที่ประมาณ 2,000 ไร่ รวมถึงการร่วมกันวางแผนการจัดการป่าชุมชนร่วมกับ โครงการจัดการลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน ภายใต้การสนับสนุนของมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ และนักศึกษาศาสน์นราธิวาสราชภัฏเชียงรายร่วมสำรวจแนวเขตป่าด้วยและในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 ชาวบ้านห้วยปงได้ช่วยกันทำแนวกันไฟ ยาวประมาณ 10 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ป่าชุมชนของหมู่บ้านทั้งหมด

รูปแบบการจัดการป่าชุมชน กฎระเบียบที่ใช้ในการจัดการป่าชุมชน

รูปแบบการจัดการป่าชุมชนของบ้านห้วยปงเป็นแบบการจัดการป่าตามวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อ โดยการจัดการป่าชุมชนของชุมชนบ้านห้วยปงในช่วงแรกนั้น เริ่มจากการเข้ามาทำงานของโครงการร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำปิงตอนบน ได้ทำการวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขในด้านสิทธิการจัดการทรัพยากรธรรมชาติควบคู่กันไปกับการจัดกิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพชุมชน มีการประชุม ศึกษาดำเนินงานทำให้ชุมชนได้มีโอกาสร่วมแลกเปลี่ยนบทเรียนในการจัดการป่าชุมชนด้วยตนเอง ชุมชนที่มีการจัดการป่าชุมชนนั้นจะมีการคัดเลือกคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อดูแลในด้านนี้ ซึ่งเรียกว่า คณะกรรมการป่าชุมชน ในการคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชนนั้นชาวบ้านจะคัดเลือกมาจากผู้นำชุมชน ผู้อาวุโสของชุมชน ผู้ที่มีความสนใจในเรื่องป่าชุมชน และตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยปงมีดังนี้ คือ

1. นายแดง	ปู่ยี่	ประธาน
2. นายจะโบ	จะโหล	รองประธาน
3. นายพรมมา	จงคำ	รองประธาน
4. นายแดง	คำเหลือง	เลขานุการ
5. นายจะอือ	จะเตะ	เลขานุการ
6. นายประพันธ์	คำแดง	เหรัญญิก

และคณะกรรมการอีก จำนวน 30 คน

หน่วยงานที่ปรึกษา

หน่วยงานที่ปรึกษาในการจัดการป่าชุมชนบ้านห้วยปงนั้น จะเป็นหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนการจัดการป่าชุมชน ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานและกิจกรรมในการจัดการป่าชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นหน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่และมีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชน ซึ่งได้แก่

1. โครงการจัดการลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน
2. เครือข่ายป่าชุมชนต้นน้ำแม่ปิงอำเภอเชียงดาว

3. อุทยานแห่งชาติศรีลานนา
4. ผู้ใหญ่บ้านแม่ยะ หมู่ที่ 11 ต.แม่ณะ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่
5. องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ณะ
6. หน่วยประสานงานป้องกันและรักษาป่าฯ ชม.1
7. หน่วยป้องกันรักษาป่าไม้ที่ ชม.5 ต.ปิงโค้ง อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่
8. ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนอำเภอเชียงดาว
9. ป่าไม้อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
10. มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์

กฎระเบียบในการจัดการป่าชุมชน

การจัดการป่าชุมชนของชุมชนแต่ละแห่งนั้นจะมีการจัดตั้งกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์จากป่าขึ้นมา เพื่อใช้เป็นเกณฑ์หรือหลักปฏิบัติของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกัน และในการจัดตั้งกฎระเบียบนั้นส่วนใหญ่ชุมชนจะช่วยกันเสนอขึ้นมา มาคุยกันเพื่อหาข้อตกลงร่วมกัน หรืออาจจะศึกษาจากชุมชนอื่นแล้วนำมาปรับใช้ และอาจจะดูจากกฎระเบียบของเครือข่ายป่าชุมชนที่มีอยู่เป็นต้น

กฎระเบียบเขตป่าอนุรักษ์

1. ห้ามบุคคลภายในชุมชนและบุคคลภายนอกชุมชนตัดไม้ในเขตป่าชุมชนอนุรักษ์ ผู้ใดฝ่าฝืนจะต้องดำเนินการปรับ 2,000 บาท และให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมาย
2. ห้ามผู้ใดบุกรุก แคว้งถางป่าในเขตป่าอนุรักษ์โดยเด็ดขาด ผู้ใดฝ่าฝืนจะต้องดำเนินการปรับ 2,000 บาทและยึดพื้นที่คืน
3. ห้ามล่าสัตว์ป่าในเขตป่าอนุรักษ์ หากฝ่าฝืนจะต้องถูกปรับ 2,000 บาท
4. ห้ามผู้ใดเผาป่าในเขตป่าอนุรักษ์โดยเด็ดขาด หากฝ่าฝืนจะต้องถูกปรับ 2,000 บาท

กฎระเบียบในเขตป่าใช้สอย

1. ให้ตัดไม้ใช้สอยได้เท่าที่ใช้ประโยชน์ในครัวเรือน กรณีใช้ไม้เพื่อสร้างบ้านต้องแจ้งให้คณะกรรมการป่าชุมชนพิจารณาก่อนทุกครั้ง
2. ให้หาของป่า เห็ด หน่อไม้ ผักและพืชอาหารได้
3. ห้ามทำการบุกรุก แคว้งถางหรือขยายพื้นที่ทำกินในเขตป่าใช้สอย ผู้ใดฝ่าฝืนปรับ 500 บาทและยึดพื้นที่คืน
4. ห้ามจุดไฟเผาป่าในเขตป่าใช้สอยเด็ดขาด ผู้ใดฝ่าฝืนปรับ 500 บาท
5. ห้ามขายที่ดินให้กับบุคคลภายนอกชุมชน

6. เงินค่าปรับถือเป็นทรัพย์สินส่วนกลางของชุมชน
7. กรณีเกิดไฟไหม้ป่าชาวบ้านจะต้องช่วยกันดับไฟทุกครั้ง หากครอบครัวใดมีเหตุจำเป็น ต้องแจ้งคณะกรรมการทราบ หรือถ้าหากละเอียดต้องถูกปรับ ครั้งละ 100 บาท
8. เมื่อมีกิจกรรมหรือการประชุมภายในหมู่บ้านจะต้องเข้าร่วมทุกครั้ง ผู้ใดละเอียดต้องถูกปรับครั้งละ 50 บาท

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนของชาวบ้าน

1. การลักลอบตัดไม้ของบุคคลภายนอก
2. ขาดงบประมาณและอุปกรณ์ในการดับไฟป่า

รูปแบบและวิธีจัดการป่าชุมชน

ผลการวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการจัดการป่าชุมชนบ้านห้วยปง พบว่า มีการจัดรูปแบบ การจัดการป่าชุมชนตามวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อดั้งเดิม และแบ่งการใช้ประโยชน์จากป่า ตามวัตถุประสงค์เป็นป่าอนุรักษ์และป่าใช้สอย โดยกิจกรรมที่ดำเนินด้านการจัดการป่าชุมชนที่ ผ่านมา คือ

1. ทำแนวป้องกันไฟรอบเขตป่าชุมชน
2. จัดทำป้ายแนวเขตป่าชุมชน
3. การเดินสำรวจป่าอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง
4. การปลูกป่า

ด้านศักยภาพของอบต.

จากการศึกษาพบว่า อบต. แม่่นะ มีบทบาทการจัดการป่าชุมชนบ้านห้วยปง ก่อนข้าง ชัดเจน โดยได้ระบุในแผน 5 ปี (พ.ศ 2545 – 2549) ว่ามีการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งป่าชุมชน และการจัดการด้านทรัพยากรป่าไม้ แต่ไม่ได้ระบุกิจกรรมไว้ มีการแจกกล้าไม้เพื่อส่งเสริมการ ปลูกป่าภายในชุมชนและมี จัดสรรงบประมาณให้กับทางหมู่บ้านเพื่อบริหารจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่ง ทางคณะกรรมการหมู่บ้านได้เสนอโครงการมายังทาง อบต. ได้ เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการป่า ชุมชน แต่อบต.ยังมีข้อจำกัดและเงื่อนไขต่าง ๆ ในการดำเนินงาน คือ งบประมาณที่จำกัดของ ทาง อบต.และชุมชนบ้านห้วยปงเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ระหว่างแนวเขตป่าสงวนแห่งชาติเชียงดาวและ เขตอุทยานศรีลานนา ทำให้ อบต. ยังลังเลในด้านสิทธิและบทบาทในการจัดการป่าชุมชน

2.) ป่าชุมชนบ้านแม่ฮ้อใน หมู่ 8

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

บ้านแม่ฮ้อในเรียกชื่อหมู่บ้านตามชื่อลำห้วยที่ไหลผ่านหมู่บ้านและที่นา ก่อนที่ไหลลงสู่แม่น้ำปิงทางทิศตะวันออก จากการบอกเล่าของผู้เฒ่า ท่าน ฟิ้นฟิ้น อายุ 77 ปี และการบันทึกความทรงจำของอู๋ยแคงหม่อง ได้เล่าให้นายสมจิตร กองแปง ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 11 ของหมู่บ้านแม่ฮ้อใน ว่าแต่เดิมตามความเชื่อของชาวบ้านนั้นบรรพบุรุษของชาวบ้านแม่ฮ้อในเป็นชาวลัวะ และไทยลื้อ ที่อพยพมาจากเชียงแสน ในระยะแรกของการตั้งชุมชนนั้นมีเพียง 7 ครัวเรือนเท่านั้น คือ บ้านปู่ดำ บ้านแดงจี้มูก บ้านปู่สว่าง หลวง บ้านอู๋ยปวน บ้านพ่อหนานปู้ด บ้านน้อยธิ และบ้านปู่ด้วง ชาวบ้านเชื่อว่าบ้านแม่ฮ้อในถูกจัดตั้งขึ้นมาแล้วกว่า 130 ปี ชุมชนมีการขยายตัวและได้มีการจัดตั้งโรงเรียนราวปี พ.ศ. 2476 ปัจจุบันชุมชนบ้านแม่ฮ้อในเป็นพื้นราบและตั้งอยู่ด้านในสุดของลำห้วยแม่ฮ้อใน มีประชากรประมาณ 964 คน

หมู่บ้านแม่ฮ้อใน ตั้งอยู่ในเขตที่ราบมีลำห้วยไหลผ่านชุมชนบริเวณต้นน้ำอยู่ในเขตภูเขาสูงมีป่าไม้ขึ้นหนาแน่น บนเทือกเขาจอมเขาคที่มีแนวเขตติดต่อกับอำเภอพร้าว พื้นที่เขตนี้มีลำห้วยสาขาเล็กหลายสาย ไหลรวมกันเป็นแม่ฮ้อทำให้มีไหลตลอดปี ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งการปลูกพืชเชิงเศรษฐกิจอย่างเข้มข้น เช่น กระเทียม กล้าย มะม่วงแก้ว พริก ด้วยสภาพพื้นที่มีที่ราบลุ่มลาดเอียงไปตามลำห้วย การปลูกพืชส่วนใหญ่ จึงมีการใช้น้ำในปริมาณที่มากในบางปีน้ำไม่พอใช้ และกลายเป็นปัญหาส่วนหนึ่งที่มีผลกระทบกับการใช้ทรัพยากรน้ำในลำห้วยธรรมชาติ

ประวัติความเป็นมาของป่าชุมชน

ป่าในเขตนี้ได้ผ่านสัมปทานป่าไม้ โดยคนอังกฤษและฝรั่งเศส ทำให้สภาพป่าโดยเฉพาะไม้สัก ซึ่งเคยมีจำนวนมากได้ถูกชักลากออกไปเป็นจำนวนมาก คนเฒ่าคนแก่ได้เล่าว่า มีป่าไม้หลายแห่งกระจายอยู่ตามหุบห้วยของขุนเขาในเขตนี้เมื่อป่าเสื่อมสภาพทำให้ชาวบ้านได้เข้าไปจับจองพื้นที่ ปรับปรุงพื้นที่ทำการปลูกข้าวและจัดทำระบบเหมืองฝาย การจัดการป่าของชุมชนเป็นเพียงการจัดการตามวัฒนธรรมและตามความเชื่อดั้งเดิมและการใช้ประโยชน์ ในช่วงที่ความต้องการพื้นที่เพิ่มขึ้น จึงทำให้ชาวบ้านเปิดพื้นที่ป่ามากขึ้น เพื่อปลูกไม้ผล เช่น มะม่วง เป็นต้น ป่าเขตนี้ได้ถูกจัดเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา และต่อมาได้มีการประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติศรีลานนา ในปี พ.ศ. 2532 ขณะที่พื้นที่ป่าถูกจับจองทำกินทั้งที่ถูกกฎหมาย เช่น การจัดการที่ดินในรูปของเขต สปก. 4-01 และมีการลักลอบตัดไม้และแผ้วถางป่า ทำให้มีการเปิดพื้นที่ป่าขยายตัวมากขึ้น นับแต่ปี พ.ศ. 2526 เป็นต้นมา จนส่งผลกระทบต่อการใช้ตัวของชาวบ้านแม่ฮ้อใน ดังนั้นชาวบ้านได้ตระหนักถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงได้มีการเริ่ม

ประสานงานกับโครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ที่ได้เข้ามาทำงานในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน อำเภอเชียงดาว ในช่วงปี พ.ศ. 2540 – 2543 โดยการเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชนและองค์กรชาวบ้านในรูปของเครือข่ายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติป่าชุมชนต้นน้ำปิงอำเภอเชียงดาว เป็นส่วนหนึ่งขององค์กรชุมชนท้องถิ่นที่เกิดจากแนวคิดการขยายป่าชุมชน การที่ผู้นำชุมชนและชาวบ้านได้มีโอกาสร่วมประชุมและแลกเปลี่ยนบทเรียน การมีส่วนร่วมในการดูแลพื้นที่ป่าทำให้เกิดเวทีการกำหนดข้อตกลงในการจัดการป่าชุมชน

รูปแบบการจัดการป่าชุมชน กฎระเบียบในการจัดการป่าชุมชน

รูปแบบการจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่ฮ้อยในจัดรูปแบบตามวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อ ปัจจุบันบ้านแม่ฮ้อยในได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อเตรียมสำรวจแนวเขตป่าที่ชาวบ้านเข้าไปใช้ประโยชน์และกำหนดแนวเขตป่าที่จะร่วมกันดูแลป้องกันและรักษาต้นน้ำต่อไป ในการคัดเลือกคณะกรรมการก็จะแบ่งเป็นเขตพื้นที่ตามลำห้วยที่มีอยู่ เพื่อสะดวกในการจัดการ บ้านแม่ฮ้อยในได้มีการแบ่งคณะกรรมการตามเขตรับผิดชอบของแต่ละห้วยไว้ดังนี้ คือ

1. สายห้วยแม่ฮ้อย

นายดวงคำ	เทพนรินทร์	ประธาน
นายประสิทธิ์	ยวงแก้ว	รองประธาน
และคณะกรรมการอีก จำนวน 15 คน		

2. สายห้วยแม่ฮ้อย

นายศรี	สิงห์แก้ว	ประธาน
นายสุพัฒน์	พฤกพงษ์	รองประธาน
และคณะกรรมการอีก จำนวน 20 คน		

3. สายห้วยแม่นาซ่า

นายทวี	นนตี	ประธาน
นาพินิจ	ฝ้ายคำ	รองประธาน
และคณะกรรมการอีก จำนวน 21 คน		

กฎระเบียบและบทลงโทษในการจัดการป่าชุมชน

การจัดการป่าชุมชนของชุมชนแต่ละแห่งนั้นจะมีการจัดตั้งกฎระเบียบในการใช้ประโยชน์จากป่าขึ้นมา เพื่อให้ควบคุมดูแลในการใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อความยั่งยืน

ต่อไปในอนาคต และในการจัดตั้งกฎระเบียบนั้นส่วนใหญ่ชุมชนจะช่วยกันเสนอขึ้นมา มาคุยกัน เพื่อหาข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งคณะกรรมการป่าชุมชนจะเป็นผู้ดูแลและรักษากฎระเบียบ

กฎระเบียบในป่าอนุรักษ์

1. ห้ามตัดไม้ทุกชนิด
2. ห้ามล่าสัตว์ทุกชนิด
3. ห้ามเผาป่า
4. ห้ามนำกล้วยไม้ออกจากป่า
5. ห้ามเลี้ยงสัตว์ในเขตป่าอนุรักษ์

บทลงโทษ

1. กรณีที่มีการตัดไม้หรือแผ้วถางในเขตป่าอนุรักษ์ ครั้งแรกให้มีการปรับ 5,000 – 10,000 บาท ครั้งต่อไปให้นำส่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ
2. กรณีที่มีการเผาป่าในเขตป่าอนุรักษ์ปรับ 500 – 5,000 บาท
3. กรณีที่มีการทำกล้วยไม้ออกจากป่าอนุรักษ์ ถ้านำมาประดับบ้านให้มีการอนุโลม ถ้ามีการนำไปขายปรับ 500 – 1,000 บาท
4. กรณีที่มีการนำสัตว์ไปเลี้ยงในเขตป่าอนุรักษ์ ครั้งแรกให้มีการเตือน ครั้งต่อไปปรับตัวละ 500 บาท และถ้ายังมีการนำมาเลี้ยงอีกให้นำส่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ

กฎระเบียบป่าใช้สอย

1. ห้ามแผ้วถางป่าชุมชนใช้สอยทำไร่ กรณีมีไร่อยู่แล้วให้ทำต่อแต่ห้ามแผ้วถางเพิ่ม
2. ห้ามตัดไม้เนื้อแข็งรวมถึงไม้ไผ่
3. ห้ามหมู่บ้านอื่นมาใช้เป็นประโยชน์ป่าชุมชนใช้สอย
4. ห้ามตัดฟัน เผลอถ่าน
5. ห้ามเอารถเมคโครชุดดินไปขาย

บทลงโทษ

1. กรณีที่มีการแผ้วถางป่าทำไร่ ปรับ 500 – 1,000 บาท
2. กรณีที่นำไม้มาสร้างบ้านต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการป่าชุมชน กรณีที่ไปมีการแจ้งต่อคณะกรรมการป่าชุมชนครั้งแรกให้มีการตักเตือน ครั้งที่ 2 ให้มีการปรับไม่เกิน 10,000 บาท ครั้งต่อไปนำส่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ ถ่านไม้ให้ยึดไว้เป็นของกลาง
3. กรณีที่มีการเผาถ่านที่นำไปขาย ให้มีการปรับกระสอบละ 500 บาท
4. กรณีที่มีการตัดไม้ให้คณะกรรมการนำส่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่วนคนที่ยังไม่รู้กฎระเบียบ ให้มีการตักเตือน ครั้งต่อไปให้นำส่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ

5. กรณีที่มีการตัดไม้ไปสร้างบ้านให้มีการปลูกป่าทดแทน หนึ่งต้นต่อต้นไม้ที่ปลูกแทน 5 ต้น
6. กรณีที่มีการปรับให้นำเงินเข้าเป็นกองทุนป่าชุมชน
7. กฎ-ระเบียบทุกข้อสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนของชาวบ้าน

1. การเข้ามาใช้ประโยชน์จากป่าของบุคคลภายนอกโดยไม่คำนึงถึงกฎระเบียบที่ชาวบ้านตั้งไว้
2. การไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้

รูปแบบและวิธีจัดการป่าชุมชน

ผลการวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่ฮ้อใน พบว่า มีการจัดรูปแบบการจัดการป่าชุมชนตามวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อดั้งเดิม และแบ่งการใช้ประโยชน์จากป่าตามวัตถุประสงค์เป็นป่าอนุรักษ์และป่าใช้สอย โดยกิจกรรมที่ดำเนินการจัดการป่าชุมชนที่ผ่านมา คือ การทำป้ายเขตป่าชุมชน การร่างกฎระเบียบขึ้นมาเองภายในหมู่บ้าน และร่วมกันสอดส่องดูแลรักษาป่าชุมชนภายในหมู่บ้าน

ด้านศักยภาพของอบต.

จากการศึกษาพบว่า อบต. แม่ละ มีบทบาทการจัดการป่าชุมชนบ้านห้วยปง ก่อนข้างชัดเจน โดยได้ระบุในแผน 5 ปี (พ.ศ 2545 – 2549) ว่ามีการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งป่าชุมชน และการจัดการด้านทรัพยากรป่าไม้ แต่ไม่ได้ระบุกิจกรรมไว้ มีการแจกกล้าไม้เพื่อส่งเสริมการปลูกป่าภายในชุมชนและมี จัดสรรงบประมาณให้กับทางหมู่บ้านเพื่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งทางคณะกรรมการหมู่บ้านได้เสนอโครงการมายังทาง อบต. ได้ เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน แต่เนื่องงบประมาณที่จำกัดของ ทาง อบต. ทำให้การจัดสรรงบประมาณบางครั้งไม่เพียงพอตามความต้องการของชุมชนและชาวบ้านบางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจ ทำให้มีการลักลอบตัดไม้ ทำให้มีผลต่อการดำเนินงานของ อบต.

3) ป่าชุมชนบ้านแม่ละนิน – ห้วยน้ำฮาก หมู่ 8

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

เดิมที่ตั้งของบ้านแม่ละนินห้วยน้ำฮาก เป็นพื้นที่ไร่ของชาวบ้านแม่ฮ้อใน ในปี พ.ศ. 2521 คณะกรรมการหมู่บ้านแม่ฮ้อใน ได้ตระหนักถึงผลกระทบจากการที่มีชาวลิซออาศัยอยู่ในบริเวณ

ต้นน้ำของชุมชน ในเขตห้วยแม่ฮ้อและขุนห้วยแม่คะนิน การทำไร่ของชาวลีซอได้เกิดพื้นที่ป่าต้นน้ำ และมีการลักลอบปลูกฝิ่น คณะกรรมการและผู้ใหญ่บ้านจึงได้ขึ้นไปเจรจาขอร้องให้ชาวลีซอย้ายลงมาอยู่ในบริเวณที่จัดให้ใกล้ลำห้วยแม่คะนิน เมื่อ กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 ชาวลีซอได้อพยพลงมาจากพื้นที่เดิม ซึ่งในระยะแรกได้ย้ายลงมาจำนวน 35 ครอบครัว ต่อมาในปี พ.ศ. 2524 กลุ่มของนายประเสริฐ แสนรี และได้ขยายไปตั้งหมู่บ้านห้วยน้ำฮาก ซึ่งห่างจากบ้านเดิมประมาณ 1 กิโลเมตร ทางทิศตะวันออก ปัจจุบันชาวลีซอทั้งสองกลุ่มเป็นหย่อมบ้านของหมู่บ้านแม่ฮ้อในหมู่ที่ 8 ต.แม่คะนิน อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ มีจำนวน 53 ครอบครัว จำนวนประชากร 291 คน

ชุมชนบ้านแม่คะนิน - ห้วยน้ำฮาก ตั้งอยู่ห่างจากหมู่บ้านหลักทางด้านทิศใต้ ประมาณ 1 กิโลเมตร ตั้งอยู่ในที่ราบหุบเขา ซึ่งในอดีตเคยเป็นพื้นที่ป่าที่อุดมสมบูรณ์แต่ถูกบุกเบิกเป็นที่ทำกิน สภาพทั่วไปของพื้นที่แถบนี้มีเขตติดต่อกับผืนป่าที่เป็นต้นกำเนิดลำห้วยเล็กๆ หลายสายที่ไหลลงสู่แม่น้ำปิง เช่น ห้วยแม่คะนิน การจัดการพื้นที่ป่าแถบนี้กรมป่าไม้ ได้ประกาศให้เป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติศรีลานนา ตั้งแต่ พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา

ประวัติความเป็นมาของป่าชุมชน

ป่าเชียงดาวฝั่งตะวันออกของลำน้ำปิง เป็นผืนป่าต่อเนื่องกันตามห้วยและแนวสันเขาที่สลับซับซ้อน ความสมบูรณ์ในอดีตทำให้มีการเข้าสัมปทานทำไม้มาก่อน การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชุมชนชาวเมืองพื้นราบบ้านแม่ฮ้อใน ได้บุกเบิกพื้นที่ทำกิน ในบริเวณที่มีความเหมาะสม หลังการอพยพลงมาของชาวลีซอ ได้ขยายพื้นที่ทำกิน ทั้งจากที่ซื้อต่อจากคนพื้นราบและขยายเพิ่มเติมขึ้นเอง ภายหลัง ปัจจุบันชาวลีซอครอบครองพื้นที่ทำกิน 1,211 ไร่ ในเขตที่มีการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติจึงเป็นประเด็นปัญหาการจัดการพื้นที่ดินทำกิน ระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานที่รับผิดชอบพื้นที่ป่า ในขณะที่ชุมชนเข้ามาตั้งถิ่นฐานก่อนการประกาศพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งในส่วนที่ส่งผลทำให้ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ต้องถูกทำลายลงอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าชุมชนจะมีการอนุรักษ์ป่าตามวิถีวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการอยู่อาศัยของพื้นที่ป่า แต่ความต้องการที่จะขยายพื้นที่ทำกินเพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากร

การเข้ามาดำเนินงานของโครงการร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ภายใต้การสนับสนุนของมูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ และสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ได้จัดกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกับชุมชนในการวิเคราะห์สภาพปัญหา และเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้จากการประชุม ศึกษาดูงาน ในด้านการจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบของป่าชุมชน จนกระทั่งชาวบ้านได้ปรับแนวความคิดการจัดการตามความเชื่อวัฒนธรรมประเพณี ปัจจุบันชุมชนได้ริเริ่มสำรวจแนวเขตป่า ที่ชุมชนเข้าไปพึ่งพาใช้ประโยชน์เป็นแหล่งอาหารและไม้ใช้สอย ครอบคลุมพื้นที่ป่าทางด้านทิศใต้ของชุมชนในเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา มีพื้นที่ประมาณ 3,750 ไร่

รูปแบบการจัดการป่าชุมชน กฏระเบียบในการจัดการป่าชุมชน

รูปแบบการจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่คะนิน - ห้วยน้ำฮาก เป็นรูปแบบเพื่อผลทางการเมืองเนื่องจากมีการซ้อนทับพื้นที่ป่ากับเขตอุทยานเชิงควาและการบุกรุกป่าจากบุคคลภายนอก ปัจจุบันบ้านแม่คะนิน-ห้วยน้ำฮากได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนขึ้นมาเพื่อดูแลในเรื่องของการจัดการป่าชุมชนของตนเอง ในส่วนของการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าของชาวบ้านในชุมชน และการกำหนดแนวเขตป่าที่จะร่วมกันดูแลป้องกันและรักษาต่อไป ในการคัดเลือกคณะกรรมการก็จะคัดเลือกจากผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ผู้ที่สนใจและเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านแม่คะนิน-ห้วยน้ำฮากนั้น ประกอบด้วย

1. นายประเสริฐ	แสนรี่	ประธานป่าชุมชน
2. นายมานพ	แสนหลวง	รองประธาน
3. นายประจักษ์	แสนหลี	เลขานุการ

และคณะกรรมการอีก จำนวน 17 คน

คณะกรรมการที่ปรึกษา

คณะกรรมการที่ปรึกษาในการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่คะนิน-ห้วยน้ำฮากนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นหน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่และมีส่วนร่วมในการจัดตั้งป่าชุมชนในระยะเริ่มแรก เป็นหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนการจัดการป่าชุมชน ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานและกิจกรรมในการจัดการป่าชุมชน ซึ่งได้แก่

1. โครงการจัดการลุ่มน้ำปิงตอนบน
2. สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมชาวไทยภูเขาแห่งประเทศไทย (ศวท.)
3. เครือข่ายสิ่งแวดล้อมลือซอ
4. เครือข่ายป่าชุมชนด่อนน้ำปิงเชิงควา
5. องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ะ
6. อุทยานแห่งชาติศรีลานนา
7. มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์

กฎระเบียบและบทลงโทษในการจัดการป่าชุมชน

การจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่คะนิน-ห้วยน้ำฮากนั้นจะมีการจัดตั้งกฎระเบียบของชุมชนขึ้นมาเพื่อใช้ควบคุมดูแลในการใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกันของชุมชน ทั้งนี้เพื่อความยั่งยืนต่อไปในอนาคต และในการจัดตั้งกฎระเบียบนั้นส่วนใหญ่ชุมชนจะช่วยกันเสนอขึ้นมา มาคุยกันเพื่อหาข้อตกลงร่วมกัน และดูจากกฎระเบียบของชุมชนอื่นๆ ที่มีการจัดการป่าชุมชนเช่นเดียวกัน ซึ่งคณะกรรมการป่าชุมชนจะเป็นผู้ดูแลและรักษากฎระเบียบ

กฎระเบียบในเขตป่าอนุรักษ์

1. ห้ามตัดไม้ทุกชนิด
2. ห้ามล่าสัตว์ทุกชนิด
3. ห้ามเผาป่า

บทลงโทษ

1. กรณีที่มีการตัดไม้หรือแผ้วถางเขตป่าอนุรักษ์ ครั้งแรกให้มีการปรับ 5,000 – 10,000 บาท ครั้งต่อไปให้นำส่งเจ้าหน้าที่ของรัฐ
2. กรณีที่มีการเผาป่าในเขตป่าอนุรักษ์ ปรับ 500 – 5,000 บาท

กฎระเบียบป่าใช้สอย

1. ห้ามแผ้วถางป่าชุมชนใช้สอยทำไร่ กรณีที่มีไร่อยู่แล้วให้ทำต่อแต่ห้ามแผ้วถางเพิ่ม
2. ห้ามตัดไม้เนื้อแข็งรวมถึงไม้ไผ่
3. ห้ามหมู่บ้านอื่นมาใช้ประโยชน์ป่าชุมชน
4. ห้ามตัดฟัน เผาถ่าน

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนของชาวบ้าน

1. ที่ตั้งชุมชนและที่ทำกินซ้อนทับเขตอุทยานแห่งชาติศรีลานนา
2. การใช้ประโยชน์พื้นที่ป่า ต้องตกอยู่ในความหวาดระแวงจากการจับกุมของเจ้าหน้าที่รัฐ
3. ชาวบ้านส่วนหนึ่งยังไม่ตระหนักถึงผลเสียของการทำลายป่า

ความต้องการของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน

1. ต้องการ การยอมรับบทบาทการจัดการป่า โดยชุมชน
2. ต้องการ การสนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์ของชาวบ้าน
3. ต้องการ การเสริมกระบวนการเรียนรู้เรื่องทรัพยากรธรรมชาติและ การอนุรักษ์ป่า

รูปแบบและวิธีจัดการป่าชุมชน

ผลการวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่คะนิน - ห้วยน้ำฮาก พบว่ามีการจัดรูปแบบการจัดการป่าชุมชนเพื่อผลทางการเมือง และแบ่งการใช้ประโยชน์จากป่าตามวัตถุประสงค์ เป็นป่าอนุรักษ์และป่าใช้สอย โดยกิจกรรมที่ดำเนินด้านการจัดการป่าชุมชนที่ผ่านมา คือ การทำป้ายเขตป่าชุมชน การร่างกฎระเบียบขึ้นมาเองภายในหมู่บ้าน และร่วมกันสอดส่องดูแลรักษาป่าชุมชนภายในหมู่บ้าน

ด้านศักยภาพของอบต.

จากการศึกษาพบว่า อบต. แม่ณะ มีบทบาทการจัดการป่าชุมชนบ้าน แม่คะนิน - ห้วยน้ำฮาก ก่อนข้างชัดเจน โดยได้ระบุในแผน 5 ปี (พ.ศ 2545 – 2549) ว่ามีการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งป่าชุมชนและการจัดการด้านทรัพยากรป่าไม้ สนับสนุนงบประมาณหมู่บ้านละ 3,000 บาทในการส่งเสริมการปลูกป่า มีการแจกกล้าไม้เพื่อส่งเสริมการปลูกป่าภายในชุมชนและ จัดสรรงบประมาณ 10 % ของงบประมาณที่ได้รับเงินอุดหนุนจากกรมปศุสัตว์ ให้กับทางหมู่บ้านเพื่อ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และร่วมทำแนวกันไฟและการดับไฟป่า ซึ่งทางคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้เสนอโครงการมายังทาง อบต. ได้ เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน ข้อจำกัดและเงื่อนไขต่าง ๆ ได้แก่ งบประมาณที่จำกัดของ ทาง อบต. ต่อการดำเนินงานด้านการจัดการป่าชุมชน ชาวบ้านบางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจ ทำให้มีการลักลอบตัดไม้ และ การซ้อนทับพื้นที่ทำกินกับ เขตอุทยานเขียงดาว

4) ป่าชุมชนบ้านแม่เมาะ หมู่ 11

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ชุมชนแม่เมาะเป็นชนพื้นราบที่ขึ้นไปอาศัยอยู่บนดอย ประวัติของบ้านแม่เมาะนั้นคนเฒ่าคนแก่เล่าว่า เดิมมีหินสีขาวอยู่ก้อนหนึ่งขนาดเท่าคนโอบรูปร่างคล้ายแพะ ซึ่งพบอยู่ที่ต้นน้ำหรือที่เรียกว่า ขุนน้ำ ชาวบ้านจึงเรียกว่า แม่เมาะแม่เมาะ ตามหินที่มีรูปร่างคล้ายแพะ ตามหินที่มีรูปร่างคล้ายแพะ จากนั้นชาวบ้านจึงมาตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อแม่น้ำว่า บ้านแม่เมาะ จากนั้นก็กลายมาเป็นแม่เมาะจนถึงปัจจุบัน บ้านแม่เมาะเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ระหว่างหุบเขามีการตั้งที่อยู่อาศัยเป็นหย่อม ๆ ตามเส้นทางคมนาคมบ้านแม่เมาะมีทั้งหมด 105 หลังคาเรือน มีจำนวนประชากรทั้งหมด 507 คน บ้านแม่เมาะ เป็นแหล่งต้นน้ำที่เรียกว่า น้ำแม่เมาะ ไหลลงสู่แม่น้ำปิงมีปริมาณน้ำใช้เพียงพอตลอดทั้งปี ส่งผลให้ความเป็นอยู่ของชาวบ้านไม่เดือดร้อนและไม่ประสบปัญหาเหมือนกับคนที่อยู่อาศัยบนที่สูงตามที่สูงต่าง ๆ เนื่องจากสภาพป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ และชาวบ้านสงวนไว้เป็น

ป่าต้นน้ำหรือป่าอนุรักษ์ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนเมือง มีการทำเมืองตลอดทั้งปี ส่วนอาชีพรองได้แก่ การจักสาน

ประวัติความเป็นมาของป่าชุมชน

บ้านแม่เมะตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ มีสภาพป่าเป็นป่าดิบที่มีความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ประมาณ 80 % มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,000 เมตร ประกอบด้วยพืชพรรณชนิดต่าง ๆ ได้แก่ ไม้จำปา ไม้จำปี ไม้ยาง ไม้เหียง ไม้เปาและไม้ก่อ บ้านแม่เมะเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำแม่เมะ ซึ่งถือว่าเป็นสายน้ำที่มีขนาดใหญ่พอสมควรที่หล่อเลี้ยงผู้คนที่อยู่ต้นน้ำและปลายน้ำ แต่ในปี พ.ศ. 2521 ได้เกิดปัญหาน้ำท่วมอย่างรุนแรงพัดพาตะกอนดินจากป่าทำให้สูญเสียหน้าดิน และมีน้ำป่าไหลหลากพัดเอาขุมมาจากภูเขาทำให้ชาวบ้านเสียชีวิตในคืนเดียวกัน 4 คน ทำให้ชาวบ้านได้รับบทเรียนตระหนักถึงความสำคัญของป่า ดังนั้นคณะกรรมการหมู่บ้านและชาวบ้านที่มองเห็นถึงสาเหตุความเป็นมาที่เกิดปัญหาหรือผลกระทบดังกล่าวว่ามาจากอะไร และได้มีมติในที่ประชุมออกกฎ-ระเบียบของหมู่บ้านกำหนดให้ลำน้ำแม่เมะเป็นลำน้ำอนุรักษ์ ห้ามใช้ระเบิด ไฟฟ้าช็อตสัตว์น้ำทุกชนิด หากผู้ใดฝ่าฝืนจะต้องรับโทษ

รูปแบบการจัดการป่าชุมชน กฎระเบียบในการจัดการป่าชุมชน

รูปแบบการจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่เมะเป็นการจัดการป่าชุมชนแบบเพื่อการอนุรักษ์ โดยชาวบ้านเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้เกิดปัญหาน้ำท่วมอย่างรุนแรงพัดพาตะกอนดินจากป่าทำให้สูญเสียหน้าดิน และมีน้ำป่าไหลหลากพัดเอาขุมมาจากภูเขาทำให้ชาวบ้านเสียชีวิตชาวบ้านได้ตระหนักเห็นความสำคัญของป่าชุมชน ปัจจุบันการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่เมะนั้น ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนขึ้นมาเพื่อดูแลในเรื่องของการจัดการป่าชุมชนของตนเอง ในส่วนของการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าของชาวบ้านในชุมชนและการกำหนดแนวเขตป่าที่จะร่วมกันดูแลป้องกันและรักษาต่อไป ในการคัดเลือกคณะกรรมการก็จะคัดเลือกจากผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส ผู้ที่สนใจและเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านแม่เมะนั้น ประกอบด้วย

1. นายวงศ์	แก้วใจมา	ประธานกรรมการ
2. นายชัยสิทธิ์	ออนศรี	รองประธาน
3. นายอินสอน	ฟองคำ	รองประธาน
4. นายสุวรรณ	แก้วใจมา	กรรมการ
5. นายเปล่ง	ขุนดี	กรรมการ
6. นายยงค์	ใจกว้าง	กรรมการ
7. นายบุญเลิศ	ศิริปัญญา	กรรมการ

8. นายตีบ	เชื่อนเพชร	กรรมการ
9. นายใจ	แก้วใจมา	กรรมการ
10. นายพร	เชื่อนเพชร	กรรมการ

กฎระเบียบและบทลงโทษในการจัดการป่าชุมชน

ในการจัดการป่าชุมชนของบ้านแม่เมะนั้น จะมีการจัดตั้งกฎระเบียบของชุมชนขึ้นมา เพื่อให้ควบคุมดูแลในเรื่องของการใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกันของชุมชน ทั้งนี้เพื่อการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำของชุมชน ในการจัดตั้งกฎระเบียบนั้นส่วนใหญ่ชุมชนจะช่วยกันเสนอขึ้นมา มาคุยกันเพื่อหาข้อตกลงร่วมกัน และดูจากกฎระเบียบของชุมชนอื่นที่มีการจัดการป่าชุมชน ซึ่งคณะกรรมการป่าชุมชนจะเป็นผู้ดูแลและรักษากฎระเบียบ

กฎระเบียบป่าชุมชน

กฎระเบียบบังคับเรื่องป่าอนุรักษ์

1. ห้ามบุคคลภายนอกและในหมู่บ้านบุกรุกป่า ไม่ว่ากรณีใด ๆ ทั้งสิ้น
2. ถ้ามีบุคคลใดตัดไม้ในเขตป่าอนุรักษ์ จะต้องถูกปรับเป็นเงิน 2,000 บาทต่อต้นไม้ 1 ต้น
3. ห้ามขยายพื้นที่ทำกินในเขตป่าต้นน้ำของหมู่บ้าน ไม่ว่ากรณีใด ๆ ทั้งสิ้น หากใครฝ่าฝืน ต้องยอมให้คณะกรรมการหมู่บ้านพิจารณาตัดสินเป็นครั้ง ๆ ไปโดยยึดถือกฎระเบียบที่ตั้งไว้เป็นหลัก
4. หากบุคคลใดต้องการไม้สร้างบ้านเรือนจะต้องแจ้งให้คณะกรรมการหมู่บ้านทราบก่อนทุกครั้ง
5. เมื่อมีบุคคลใดทำการเลื้อยไม้เพื่อจำหน่ายออกจากหมู่บ้านเพื่อเป็นสินค้า คณะกรรมการจะดำเนินการจับกุมส่งเจ้าหน้าที่ทันที
6. ในกรณีที่คณะกรรมการหมู่บ้านมีมติให้ตัดเดือน ผู้กระทำผิดผู้ละเมิดป่า ไม้ซึ่งเป็นของกลางจะต้องยึดไว้ทั้งหมด และให้ถือว่าเป็นของกลางของหมู่บ้านแม่เมะต่อไป และเมื่อผู้ใดยังละเมิด ฝ่าฝืนอยู่ให้ดำเนินการจับกุมและให้ปรับเป็นสองเท่าของราคาไม้
7. กฎว่าด้วยการรักษาป่า ไฟป่า ห้ามบุคคลในหมู่บ้านจุดไฟเผาป่าเป็นอันขาด
 - 7.1 ถ้าผู้ใดเผาป่าเมื่อมีผู้พบเห็นจะต้องถูกปรับ โดยคำนวณจากพื้นที่ ที่ไฟเผาเสียหาย ในอัตราปรับ 1 ไร่ ต่อเงิน 2,000 บาท
 - 7.2 กรณีผู้ใดพบเห็นไฟไหม้จุดใดจุดหนึ่ง บุคคลนั้นจะต้องรีบแจ้งให้คณะกรรมการหมู่บ้านโดยทันทีและให้ดำเนินการประกาศให้ช่วยดับไฟ กรณีที่ผู้ใดได้ยินหรือทราบแล้ว ไม่ไปดับไฟจะต้องถูกปรับ 100 บาท ต่อครั้ง ยกเว้นกรณีคนแก่คนชรา

และผู้หญิงในกรณีเกิดการดับไฟในเวลากลางคืน และการเจ็บป่วยเป็นการสุดิวสัย
จริง ๆ

8. กรณีที่ผู้ใดย้ายที่อยู่ หรือย้ายบ้าน บุคคลนั้นต้องนำสำเนาทะเบียนบ้านมาแสดงต่อคณะกรรมการหมู่บ้านเสียก่อน กรณีที่มีผู้ฝ่าฝืนนำไม่ย้ายไปเพื่อการจำหน่าย ขาย ทางคณะกรรมการหมู่บ้านจะประชุมพิจารณาดำเนินการตามกฎหมายข้อบังคับที่ตั้งไว้โดยทันที

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนของชาวบ้าน

หมู่บ้านแม่เมะจัดได้ว่าเป็นหมู่บ้านที่มีการรักษาป่าได้ดี ปัญหาในเรื่องของการจัดการป่าชุมชนจะเป็นเรื่องที่เกิดคณะกรรมการป่าชุมชนและชาวบ้านสามารถใกล้เคียงกันและแก้ไขปัญหาได้ ส่วนความต้องการนั้นยังขาดงบประมาณสนับสนุนการเดินทางสำรวจแนวเขตป่า

รูปแบบและวิธีจัดการป่าชุมชน

ผลการวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่เมะ พบว่า มีการจัดรูปแบบการจัดการป่าชุมชนเพื่ออนุรักษ์ โดยเฉพาะป่าเมี่ยง พื้นที่ป่าไม้ในเขตชุมชนมีเนื้อที่ทั้งหมด 54,800 ไร่ มีการจำแนกป่าชุมชนเป็น 2 ประเภท คือ

- ป่าใช้สอย	มีพื้นที่	400	ไร่
- ป่าอนุรักษ์	มีพื้นที่	54,400	ไร่

โดยมีกิจกรรมบริหารป่าชุมชน จัดทำป้ายแนวเขตและประชุมชี้แจงหรือแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนเพื่อร่างกฎระเบียบป่าชุมชนของหมู่บ้านและจัดทำแผนกิจกรรมดูแลรักษาป่า

ด้านศักยภาพของอบต.

จากการศึกษาพบว่า อบต. แม่เมะ มีบทบาทการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่เมะ ก่อนข้างชัดเจน โดยได้ระบุในแผน 5 ปี (พ.ศ 2545 – 2549) ว่ามีการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งป่าชุมชนและการจัดการด้านทรัพยากรป่าไม้ สนับสนุนงบประมาณหมู่บ้านละ 3,000 บาทในการส่งเสริมการปลูกป่า มีการแจกกล้าไม้เพื่อส่งเสริมการปลูกป่าภายในชุมชนและ จัดสรรงบประมาณ 10 % ของงบประมาณที่ได้รับเงินอุดหนุนจากกรมปศุสัตว์ ให้กับทางหมู่บ้านเพื่อการดำเนินกิจกรรมต่างๆ และร่วมทำแนวกันไฟและการดับไฟป่า นอกจากนี้ได้ทำแผนที่ป่า (Map) ซึ่งทางคณะกรรมการหมู่บ้านได้เสนอโครงการมายังทาง อบต. ได้ เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน นอกจากนี้ ป่าชุมชนแม่เมะนั้นมีองค์กรของชาวบ้านก่อนข้างเข้มแข็ง ซึ่ง อบต. น่าจะใช้จุดแข็งนี้ในการพัฒนาป่าชุมชนเป็นต้นแบบในการจัดการป่าชุมชนภายในเขต อบต.แม่เมะ แต่ อบต.แม่เมะยังมี

ข้อจำกัดและเงื่อนไขต่าง ๆ ในการจัดการป่าชุมชน คือ งบประมาณที่จำกัดของ ทาง อบต. ต่อการดำเนินงานด้านการจัดการป่าชุมชน

5) ป่าชุมชนบ้านแม่ซ้าย หมู่ 13

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ชุมชนบ้านแม่ซ้าย เป็นหมู่บ้านเก่าแก่แห่งหนึ่งของบ้านแม่ละ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 13 ตำบลแม่ละ อำเภอยางตลาด จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบระหว่างหุบเขา ลักษณะของการตั้งที่อยู่อาศัยนั้นจะตั้งเป็นหย่อม ๆ ตามเส้นทางคมนาคม บ้านแม่ซ้ายเป็นหมู่บ้านของชาวพื้นเมืองที่ทำมาหากิน โดยการเก็บเมี่ยงมานานหลายชั่วอายุคน ในอดีตบ้านแม่ซ้ายมีชื่อเรียกว่าบ้านแม่ซ้าย หมายถึง ทางซ้าย แต่ปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็นบ้านแม่ซ้าย ชาวบ้านแม่ซ้ายในปัจจุบันอพยพมาจากหลายบ้านและส่วนใหญ่จะย้ายมาจากบ้านเมืองนะ บ้านแม่ซ้ายแยกตัวมาจากบ้านแม่ละเมื่อปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ปัจจุบันบ้านแม่ซ้ายมี 40 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 137 คน ประชากรส่วนใหญ่เป็นชนพื้นราบย้ายขึ้นไปอยู่บนที่สูง มีอาชีพหลักคือทำสวนเมี่ยง ส่วนอาชีพเสริมได้แก่ การเก็บของป่าขาย เช่น ผักเห็ด ผึ้ง มะไฟ และการปลูกส้มโอ ในเรื่องประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อนั้น ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีพิธีกรรมต่าง ๆ เหมือนพุทธศาสนิกชนทั่วไป แต่มีความเชื่อที่แตกต่างจากหมู่บ้านพุทธโดยทั่วไปอยู่ 2 อย่าง คือ การเลี้ยงเจ้าบ้าน ซึ่งจะทำการเลี้ยงกันในเดือนเก้า หรือเดือนมิถุนายน และการเลี้ยงผีต้นน้ำ บ้านแม่ละมีการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านดังนี้ กลุ่ม ชกส. กลุ่มแม่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาของป่าชุมชน

ชุมชนบ้านแม่ซ้ายเป็นชุมชนพื้นที่ราบที่ขึ้นไปอาศัยอยู่บนที่สูง ซึ่งมีความสูงเฉลี่ยจากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 1,000 เมตรขึ้นไป ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำสวนเมี่ยง ที่ผ่านมามีประสบกับปัญหาในหลาย ๆ ด้านทั้งในส่วนของการเข้ามาถือครองพื้นที่ของบุคคลภายนอก ทำให้ชาวบ้านบางส่วนต้องเช่าที่ดินนั้นคืน ส่วนที่เป็นปัญหาที่ชาวบ้านมองว่ามีความสำคัญและยากที่จะแก้ไขได้ คือ พื้นที่ถือครองทับกับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ สาเหตุที่สำคัญเนื่องมาจากพื้นที่ดังกล่าว มีเอกสารสิทธิ์ประเภท สค. 1 และในการเสียดำเนินการที่ให้กับ ภบท. 5 ต้องเสียภาษีให้กับรัฐ ในขณะที่นั้นผู้เช่าผู้แก่แล้วที่จะต้องเสียภาษีในจำนวนมาก จึงจำนวนพื้นที่เสียภาษีน้อยกว่าความเป็นจริง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในรุ่นลูกหลาน เมื่อป่าสงวนประกาศและรังวัดขึ้นมา ทำให้ถูกกล่าวหาว่า มีที่ดินทำกินทับพื้นที่ป่าสงวนเดิม รวมทั้งพื้นที่ดังกล่าวมีสภาพพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ แต่มีปัญหาในเรื่องของชาวบ้านลักลอบตัดไม้และล่าสัตว์ เนื่องจากสภาพป่าและจำนวนสัตว์ที่มีอยู่

จำนวนมากพอสมควร ในระยะต่อมาทางหน่วยงานต้นน้ำแม่ตะมาน ในโครงการวนศาสตร์ชุมชน ได้เข้ามาดูแลผืนป่าแห่งนี้พร้อมกับชี้แจงให้กับชาวบ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านได้รับทราบถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ สภาพป่าโดยทั่ว ๆ ไปเป็นป่าดิบเขาผ่านการทำประโยชน์มาเป็นเวลานาน แต่ยังคงเหลือพื้นที่ป่าอนุรักษ์อันอุดมสมบูรณ์ที่ชาวบ้านสงวนไว้เป็นป่าต้นน้ำหรือป่าอนุรักษ์ ตั้งอยู่ในเขตคอกกอกจรดกับพื้นที่ป่าบ้านโหล บริเวณป่าดังกล่าวมีความหลากหลายทางชีวภาพของพรรณพืช จึงได้ร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมา เพื่อกำหนดแนวทางและดูแลรักษาป่าต้นน้ำร่วมกัน

รูปแบบการจัดการป่าชุมชน กฎระเบียบในการจัดการป่าชุมชน

รูปแบบการตัดการป่าชุมชนของบ้านแม่ซ้ายเป็นการบริหารจัดการป่าชุมชนแบบเพื่อผลทางการเมือง เนื่องจากเกิดขึ้นภายใต้แรงกดดันจากอำนาจรัฐในเรื่องสิทธิที่ทำกินของชาวบ้าน จากการตระหนักถึงปัญหาที่ผ่านมาของการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าและการบุกรุกจากบุคคลภายนอก จึงได้ร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน โดยในช่วงแรกได้คัดเลือกมาจาก ผู้นำชุมชน ตัวแทนของ อบต.และตัวแทนจากกลุ่มต่าง ๆ เพื่อดำเนินการจัดการป่าชุมชน รวมทั้งร่วมกับชาวบ้านได้กำหนดกฎระเบียบและบทลงโทษในการจัดการป่า โดยในการจัดตั้งกฎระเบียบจะมีการประชุมร่วมกันของชาวบ้านและตกลงในเรื่องรายละเอียดต่าง ๆ ทั้งในด้านการดูแลรักษา การใช้ประโยชน์จากป่า ซึ่งคณะกรรมการป่าชุมชนของบ้านแม่ซ้ายประกอบด้วย

1. นายเหมย	ลายคำ	ประธานป่าชุมชน
2. นายจันทร์	ขันแก้ว	รองประธานป่าชุมชน
3. นายบุญ	แก้วใจมา	รองประธานป่าชุมชน
4. นายเจริญ	คำแดง	กรรมการ
5. นายชูเดช	แสงมณี	กรรมการ
6. นายเอนก	ฉรินทร์	กรรมการ
7. นายศรี	ขาวลาย	กรรมการ
8. นายชูริน	คำแดง	กรรมการ
9. นายสัมพันธ์	หน่อคำ	กรรมการ
10. นายคำ	แก้วจันทร์	กรรมการ
11. นายจำลอง	ศรีคำสุข	กรรมการ
12. นายบุญ	สิงห์คำ	กรรมการ
13. นายวิจิตร	วรรณวงศ์	กรรมการ

14. นายปิ่น	ศรีคำสุข	กรรมการ
15. นายอินคำ	กันติมูล	กรรมการ
16. นายอนันต์	แสงมณี	กรรมการ
17. นายทวี	แกงทอง	กรรมการ
18. นายบุญทอง	คุณน้ำ	กรรมการ
19. นายเรือง	ขาวสวย	กรรมการ
20. นายสมพล	วิริยะ	กรรมการ

กรรมการที่ปรึกษา

1. โครงการจัดการลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน
2. เครือข่ายป่าชุมชนต้นน้ำแม่ปิงอำเภอเชียงดาว
3. องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ณะ
4. อุทยานแห่งชาติศรีลานนา

กฎระเบียบของป่าชุมชน

เรื่องกฎระเบียบและข้อบังคับของเขตป่าต้นน้ำของหมู่บ้านได้ขอมติที่ประชุม และได้ลงมติไว้ดังนี้

1. ห้ามตัดไม้ในเขตป่าต้นน้ำโดยเด็ดขาด ผู้ใดฝ่าฝืนกฎระเบียบให้ดำเนินการเด็ดขาด
2. ให้ปรับโทษเป็นเงินตามความผิด เงินค่าปรับให้เข้ากองกลาง
3. ผู้ที่ไม่ยอมรับโทษให้ดำเนินการตามกฎหมายบ้านเมืองต่อไป

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนของชุมชน

1. ความรุนแรงของไฟป่าไม่สามารถแก้ได้
2. การลักลอบตัดไม้ของบุคคลภายนอก
3. ต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการอย่างเป็นทางการ
4. ให้มีการสำรวจแนวเขตป่าทุกเดือน

รูปแบบและวิธีจัดการป่าชุมชน

ผลการวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่ซ้าย พบว่า มีการจัดรูปแบบการจัดป่าชุมชนเพื่อผลทางการเมือง พื้นที่ป่าไม้ในเขตชุมชน มีการจำแนกป่าชุมชนเป็น 2 ประเภท คือ ป่าใช้สอยและป่าอนุรักษ์โดยกิจกรรมที่ดำเนินด้านการจัดการป่าชุมชนที่ผ่านมา คือ การทำ

ป่าชุมชน การร่างกฎระเบียบขึ้นมาเองภายในหมู่บ้าน และร่วมกันสอดส่องดูแลรักษาป่าชุมชนภายในหมู่บ้าน

ด้านศักยภาพของอบต.

จากการศึกษาพบว่า อบต. แม่ละ มีบทบาทการจัดการป่าชุมชนบ้านแม่ซ้าย ก่อนข้างชัดเจน โดยได้ระบุในแผน 5 ปี (พ.ศ 2545 – 2549) ว่ามีการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งป่าชุมชน และการจัดการด้านทรัพยากรป่าไม้ มีการแจกกล้าไม้เพื่อส่งเสริมการปลูกป่าภายในชุมชนและจัดสรรงบประมาณให้กับทางหมู่บ้านเพื่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ร่วมกับชาวบ้านทำโครงการ อบต. สัญจรเพื่อปลูกจิตสำนึกในการรักป่าและช่วยกันดูแลรักษาป่า ซึ่ง อบต. ได้ เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน แต่ในการดำเนินงานของ อบต. ยังมีข้อจำกัดเนื่องมาจากในหมู่บ้านแม่ซ้ายมีพื้นที่ถือครองทับกับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ งบประมาณที่จำกัดของทาง อบต. ทำให้การจัดสรรงบประมาณบางครั้งไม่เพียงพอ ตามความต้องการของชุมชนและมีชาวบ้านบางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจ ทำให้มีการลักลอบตัดไม้

4.1.3 ตำบลปึงโค้ง

มีป่าชุมชนอยู่ 3 แห่ง คือ ป่าชุมชนบ้านออนใน-ป่าดิ่ง หมู่ 1 ป่าชุมชนบ้านหนองเต่า หมู่ 7 และป่าชุมชนบ้านนาน้อย หมู่ 9 รายละเอียดของป่าชุมชนแต่ละแห่งมีดังนี้

1) ป่าชุมชนบ้านออนใน-ป่าดิ่ง หมู่ 1

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

พื้นที่บ้านออนใน-ป่าดิ่ง เคยเป็นที่อยู่ของชาวสัวะมาก่อน ชาวปกากะญอได้อพยพมาอยู่อาศัยในปีพ.ศ. 2447 โดยมีนายโคยาและนายวิสุเข้ามาอยู่อาศัย แต่เดิมมีจำนวน 5 ครัวเรือน และชาวบ้านได้เข้าอยู่เรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบันมี 78 ครัวเรือน มีประชากร 425 คน โดยเข้ามาตั้งอยู่ในหมู่บ้านครั้งแรกภายใต้การปกครองของตำบลเมืองงาย ในปี พ.ศ. 2523 ได้มีการจัดตั้งตำบลปึงโค้งขึ้นมา บ้านออนใน-ป่าดิ่งจึงอยู่ภายใต้การปกครองตำบลปึงโค้ง และในปี พ.ศ. 2532 รัฐบาลประกาศเป็นป่าอุทยานแห่งชาติศรีลานนา บ้านออนใน-ป่าดิ่ง ตั้งอยู่บริเวณลุ่มน้ำแม่ปึง มีคอยสำคัญ 7-8 คอย คอยเหล่านี้เป็นแหล่งกำเนิดสายน้ำหรือลำห้วยที่สำคัญ 15 สายเล็ก ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร ทำนาข้าว ข้าวไร่ สวนมะม่วง สวนกล้วย ส่วนในเรื่องของแรงงานส่วนใหญ่จะเป็นการช่วยกันลงแรง ที่เรียกว่า “ลงแขก”

ประวัติความเป็นมาของป่าชุมชน

การจัดการป่าที่ผ่านมาชาวบ้านได้ใช้ความเชื่อในการดูแลรักษาป่า ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเกี่ยวกับผีต้นน้ำ ความเชื่อของชาวบ้านหลายอย่างก็เลยเกิดการดูแลป่าไม้โดยธรรมชาติ ภายหลังได้มีกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกเข้าไป ซึ่งมีอิทธิพลต่อชาวบ้านไม่ว่าจะเป็นการทำสัมปทาน การดูแลระบบทำให้ไม่มีความเชื่อ เกิดการทำลายป่า เมื่อมีการทำลายป่ามากขึ้นน้ำก็แห้ง ฝนตกน้ำท่วมคนทั่วไปก็กลับมาคิดว่าชาวบ้านไม่มีการดูแลรักษาป่า เกิดผลกระทบต่อชาวบ้านมากขึ้น ชาวบ้านมีความคิดว่าน่าจะเอาป่าตามความเชื่อนี้ นำมาประยุกต์เป็นป่าชุมชน โดยมีคณะกรรมการ มีกฎระเบียบ บทลงโทษในการจัดการป่า ดูแลรักษาป่าให้ยั่งยืนในอนาคตต่อไป ได้มีการประชุมชาวบ้านหลายครั้งมีการกำหนดแนวเขตและการรับผิดชอบอย่างชัดเจน ทิศเหนือติดสันคอยแม่ป้อยแห่ง ทิศใต้ติดคอยนง ทิศตะวันออกติดเขตติดต่อระหว่างอำเภอเชียงดาว - พร้าว ทิศตะวันตกติดเขตระหว่างบ้านออนนอก

รูปแบบการจัดการป่าชุมชน กฎระเบียบในการจัดการป่าชุมชน

รูปแบบการจัดการป่าชุมชนนั้นเป็นการจัดการตามวิถีชีวิตการดำเนินชีวิต ซึ่งสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษและความเชื่อในการดูแลรักษาป่า ปัจจุบันได้มีการจัดตั้ง คณะกรรมการป่าชุมชนขึ้นมา เพื่อดูแลในเรื่องการจัดการป่าชุมชน ซึ่งคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านออนนอก - ป่าดิ่งนั้นประกอบด้วย

นายสมชาย	สุกชัยพิสุทธิ์	ประธานกรรมการ
นายทองแก้ว	จะ โค	รองประธาน
นายทวนทอง	ระแน	รองประธาน
นายอภิชาติ	พาคู	เหรัญญิก
นายสแก้ว	ตะถิ	กรรมการ
นายกึ่ง	เรน่า	กรรมการ
นายขาว	พะโย	กรรมการ
นายเกร	ลิโก	กรรมการ
นายปืด	พะโย	กรรมการ
นายสมศักดิ์	ปกติ	กรรมการ
นายจะชา	วิฑู	กรรมการ
นายจี	พาเรฑู	กรรมการ
นายสมชาย	เรฑู	กรรมการ

นายเพิ่มพูน	พิโน	กรรมการ
นายดำ	อภิเลิศสกุลพร	กรรมการ
นางวิมาลา	กาพู	กรรมการ

กฎระเบียบของป่าชุมชน

1. ห้ามจุดไฟเผาป่าโดยเด็ดขาด
2. ห้ามตัดไม้ในเขตป่าอนุรักษ์โดยเด็ดขาด
3. ห้ามล่าสัตว์ในเขตป่าอนุรักษ์เด็ดขาด
4. ห้ามลักลอบตัดไม้ในเขตป่าชุมชนใช้สอยโดยเด็ดขาด
5. ก่อนตัดไม้เพื่อนำไปใช้สอยให้ขออนุญาตคณะกรรมการทุกครั้ง
6. ห้ามนำไม้ขายให้กับบุคคลภายนอก
7. ห้ามขายบ้าน ที่ดิน ให้กับบุคคลภายนอกโดยเด็ดขาด

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนของชาวบ้าน

1. ความไม่เข้าใจของชุมชนใกล้เคียงในการเข้ามาใช้ป่าชุมชน
2. การลักลอบตัดไม้ให้กับบุคคลภายนอก
3. การเผาป่าโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์
3. การประกาศเขตอุทยานแห่งชาติทับที่ทำกินของชาวบ้าน
4. ต้องการคู่มือและข้อมูลที่ใช้ในการดูแลป่า
5. ให้คนพื้นราบและคนบนดอยทำความเข้าใจกันในการใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกัน
6. ขาดงบประมาณในการดำเนินการจัดกิจกรรมการดูแลป่าชุมชน

รูปแบบและวิธีจัดการป่าชุมชน

ผลการวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการจัดการป่าชุมชนบ้านออนใน - ป่าดิ่ง พบว่า มีการจัดรูปแบบตามวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อ พื้นที่ป่าไม้ในเขตชุมชน มีการจำแนกป่าชุมชน คือ มีพื้นที่รับผิดชอบทั้งหมด 10,569 ไร่ โดยแบ่งเป็นพื้นที่ทำกินทั้งหมด 1,264 ไร่ ที่อยู่อาศัย 367 ไร่ (รวมพื้นที่ราชการ วัด โบสถ์) ป่าใช้สอย 2,063 ไร่ โดยกิจกรรมที่ดำเนินด้านการจัดการป่าชุมชนที่ผ่านมา คือ การทำป้ายเขตป่าชุมชน การทำแนวกันไฟ การสร้างแผนที่ป่าชุมชน (Map) การร่างกฎระเบียบขึ้นมาเองภายในหมู่บ้าน และร่วมกันสอดส่องดูแลรักษาป่าชุมชนภายในหมู่บ้าน

ด้านศักยภาพของอบต.

จากการศึกษาพบว่า อบต. ปิงโค้ง มีบทบาทการจัดการป่าชุมชนบ้านออนใน - ป่าดิ่ง โดยได้ระบุในแผน 5 ปี (พ.ศ 2545 – 2549) จะต้องมีการจัดตั้งป่าชุมชนทุกหมู่บ้านในเขต อบต. ปิงโค้ง และมีการสนับสนุนงบประมาณให้กับทางหมู่บ้านเมื่อคณะกรรมการป่าชุมชนเสนอโครงการเข้ามาของงบประมาณสนับสนุนเพื่อดำเนินการด้านการจัดการป่าชุมชน นอกจากนี้ได้ร่วมเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน แต่เนื่องจากงบประมาณที่จำกัดของ ทาง อบต. ทำให้การจัดสรรงบประมาณบางครั้งไม่เพียงพอตามความต้องการของชุมชน ชาวบ้านบางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจ ทำให้มีการลักลอบตัดไม้ และสมาชิก สภา อบต. บางส่วนยังไม่เข้าใจถึงบทบาทและความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้

2) ป่าชุมชนบ้านหนองเต่า หมู่ 7

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

บ้านหนองเต่าเป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าลาหู่ เดิมอพยพมาจากดอยปู่หมื่น อำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่ และบ้านผาแตก จังหวัดเชียงราย โดยมีนายจะเสื่อ จะข้า เป็นผู้นำ ปัจจุบันบ้านหนองเต่ามีจำนวน 50 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 248 คน สภาพทั่วไปบ้านหนองเต่า ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอเชียงดาวจากถนนสายเชียงใหม่ - ฝาง แยกซ้ายมือเข้าบ้านถ้ำเกลบที่ชาวบ้านเรียกว่า “ปากทางพม่า” หรือทางเข้าบ้านห้วยจะดำน ระยะทาง 30 กิโลเมตร และเข้าหมู่บ้านหนองเต่ารวมระยะทาง 15 กิโลเมตร หมู่บ้านตั้งอยู่ในเขตเตรียมประกาศเป็น อุทยานแห่งชาติเชียงดาว ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตร เช่น ทำไร่ ข้าวโพด ข้าวไร่ เป็นต้น สภาพป่าโดยทั่ว ๆ ไปเป็นป่าเบญจพรรณ มีความสำคัญและถือว่าเป็นแหล่งต้นน้ำที่ชาวบ้านใช้ในการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ซึ่งมีชื่อว่า “ห้วยใส” ไหลลงสู่ลำห้วยและลงสู่ลำน้ำปิงตามลำดับ

ประวัติความเป็นมาของป่าชุมชน

บ้านหนองเต่า ในอดีตชุมชนบ้านหนองเต่าได้มีการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่า เพื่อต้องการพื้นที่ทำการเกษตร จากระบบการเกษตรแบบเลี้ยงชีพมาเป็นระบบการเกษตรในเชิงเศรษฐกิจโดยกระแสทุนนิยมจากภายนอก ทำให้สภาพป่าเพื่อปลูกข้าวโพดสูญเสียเป็นจำนวนมาก หลังจากนั้นบริเวณหมู่บ้านได้เริ่มแห้งแล้งลงทำให้คนพื้นราบไม่พอใจ เพราะน้ำที่เคยไหลในปริมาณมากและเพียงพอต่อการใช้ปัจจุบันแห้งหายไป ดังนั้นทางผู้ใหญ่บ้าน บ้านห้วยลึก (มั่ง) และเจ้าหน้าที่โครงการหลวงได้เข้ามาพูดคุยกับคณะกรรมการหมู่บ้านบ้านหนองเต่าถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ราบทำให้ชาวบ้านหนองเต่าได้คำนึงถึงผลกระทบที่ตามมาของน้ำที่แห้ง กอปรกับหน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมชาวไทยภูเขาแห่งประเทศไทย

(IMPECT) ได้เข้ามาทำงานกับชาวบ้านในลักษณะเครือข่ายลาหู่ ในปี พ.ศ. 2535 เกี่ยวกับการส่งเสริมวัฒนธรรมของชุมชน แต่ไม่ได้เน้นหนักในการที่จะให้มีการรักษาป่าไม้ ต่อมาทางชุมชนมีความเกี่ยวข้องและผูกพันกับป่า โดยมีพิธีกรรมความเชื่อทางวัฒนธรรมบางอย่างที่เรียกว่า “มอเลเว” หรือการเลี้ยงผีขุนน้ำที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ จึงได้มีการส่งเสริม การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน โดยร่วมกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเชียงดาว จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อดูแลรักษาป่าและแบ่งแนวเขตป่า ทั้งในส่วนของป่าใช้สอย ป่าอนุรักษ์ ป่าต้นน้ำ พร้อมกฎระเบียบที่จะสืบทอดยึดถือปฏิบัติกันในชุมชนบ้านหนองเต่าตลอดมา ในวันที่ 4-5 กรกฎาคม 2541 ทางหมู่บ้านหนองเต่าและหมู่บ้านใกล้เคียงที่อยู่ในเครือข่ายลาหู่ ได้จัดให้มีการเลี้ยงผีป่า ผีดอย ผีห้วย ของชาวลาหู่ที่เรียกว่า “พิธีกรรมมอเลเว” บริเวณผืนป่าบ้านหนองเต่า บ้านขุนห้วยใส บ้านป่าบงงาม (มุเซอ) และบ้านนาน้อย

รูปแบบการจัดการป่าชุมชน กฎระเบียบในการจัดการป่าชุมชน

รูปแบบการจัดการป่าชุมชนของบ้านหนองเต่าเป็นการจัดการป่าชุมชนตามวัฒนธรรมและความเชื่อ เนื่องจากชุมชน มีความเกี่ยวข้องและผูกพันกับป่า โดยมีพิธีกรรมความเชื่อทางวัฒนธรรมบางอย่างที่เรียกว่า “มอเลเว” หรือการเลี้ยงผีขุนน้ำที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติ จึงได้มีการส่งเสริม การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน โดยร่วมกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเชียงดาว จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อดูแลรักษาป่าและแบ่งแนวเขตป่า พร้อมกฎระเบียบที่จะสืบทอดยึดถือปฏิบัติที่จะสืบทอดยึดถือปฏิบัติภายในชุมชน ซึ่งคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านหนองเต่าประกอบด้วย

นายจะเสื่อ	จะคำ	ประธานป่าชุมชน
นายปะสอ	จะหา	กรรมการ
นายจะนา	จะหลู	กรรมการ
นายสา	แอมู	กรรมการ
นายจะเคาะ	จะหา	กรรมการ
นายจะสอ	สาแฮะ	กรรมการ
นายปะโป	ป่าโสะ	กรรมการ
นายจะยี่	จะสอ	กรรมการ

กฎระเบียบป่าชุมชน

- ห้ามจุดไฟเผาป่า และล่าสัตว์ทุกชนิดในเขตป่าชุมชน

2. ห้ามขายที่ดินทำกินให้บุคคลภายนอก
3. ห้ามตัดและแปรรูปไม้ทุกชนิด ในเขตป่าชุมชนก่อนได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการป่าชุมชน
4. ห้ามบุคคลภายในและภายนอกบุกรุกพื้นที่ในเขตป่าชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนของชาวบ้าน

1. การขาดงบประมาณในช่วงของการทำแนวกันไฟและช่วงดูแลไฟป่า เนื่องจากในช่วงที่ชาวบ้านทำแนวกันไฟและดูแลไฟป่า จำเป็นต้องใช้งบประมาณและอาหารในการออกพื้นที่ทำให้ชาวบ้านต้องใช้จ่ายเงินของตนเอง
2. ขาดอุปกรณ์ เช่น อุปกรณ์ดับไฟ การซ่อมแซมป้ายแนวเขตป่า

รูปแบบและวิธีจัดการป่าชุมชน

ผลการวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการจัดการป่าชุมชนหนองเต่า พบว่า มีการจัดรูปแบบตามวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อ พื้นที่ป่าไม้ในเขตชุมชน มีการจำแนกป่าชุมชน คือ ปัจจุบันพื้นที่ป่าใช้สอยบ้านหนองเต่ามีทั้งหมด 230 ไร่ พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 4 ป่า มีพื้นที่ทั้งหมด 23,125 ไร่ โดยกิจกรรมที่ดำเนินด้านการจัดการป่าชุมชนที่ผ่านมา คือ การทำป้ายเขตป่าชุมชน การทำแนวกันไฟ ได้จัดให้มีการเลี้ยงผีป่า ผีดอย ผีห้วย ของชาวลาหู่ที่เรียกว่า “พิธีกรรมมอเลเว” ประเพณีอันดีงามของชาวลาหู่และการดำรงชีวิตของคนที่อยู่อาศัยร่วมกับป่า การร่างกฎระเบียบขึ้นมาเองภายในหมู่บ้าน และร่วมกันสอดส่องดูแลรักษาป่าชุมชนภายในหมู่บ้าน

ด้านศักยภาพของอบต.

จากการศึกษาพบว่า อบต. ปึงโค้ง มีบทบาทการจัดการป่าชุมชนหนองเต่า โดยได้ระบุในแผน 5 ปี (พ.ศ 2545 – 2549) จะต้องมีการจัดตั้งป่าชุมชนทุกหมู่บ้านในเขต อบต. ปึงโค้ง มีการสนับสนุนงบประมาณให้กับทางหมู่บ้านเมื่อคณะกรรมการป่าชุมชนเสนอโครงการเข้ามาของงบประมาณสนับสนุนเพื่อดำเนินการด้านการจัดการป่าชุมชน นอกจากนี้ได้ร่วมเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน แต่ในการดำเนินงานของอบต.ยังมีข้อจำกัดและเงื่อนไขต่าง ๆ ดังนี้ งบประมาณที่จำกัดของ ทาง อบต. ทำให้การจัดสรรงบประมาณบางครั้งไม่เพียงพอ ตามความต้องการของชุมชน สมาชิก สภา อบต. บางส่วนยังไม่เข้าใจถึงบทบาทและความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้และอบต. ยังไม่มีบทบาทด้านการวางกฎเกณฑ์การใช้ประโยชน์จากป่า

3) ป่าชุมชนบ้านนาน้อย หมู่ 9

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

บ้านนาน้อยเป็นชาวเขาเผ่าลาหู่ (มุเซอแดง) ชาวบ้านส่วนใหญ่อพยพมาจากอำเภอฝาง เมื่อปี พ.ศ. 2519 มาอยู่ที่บ้านปางมะเยา (ปางตอง) หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2526 ชาวบ้านส่วนหนึ่ง โดยการนำของนายอะโหล ปุสเส ได้ย้ายมาอยู่บริเวณเนินเขา ในเขตตำบลปึงโค้ง เนื่องจากมีปัญหา ยาเสพติดในหมู่บ้าน ระยะเวลาที่มีการย้ายชุมชนเข้ามาอยู่เพียง 8 ครั้งเรือน การเรียกชื่อหมู่บ้านเป็นการเรียกตามพื้นที่การเข้ามาอยู่อาศัยและพื้นที่ทำมาหากินมีจำนวนน้อยเพียง 7 ไร่ ปัจจุบันบ้านนา น้อยมีจำนวน 12 หลังคาเรือน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 65 คน บ้านนาน้อย เป็นชุมชนขนาดเล็ก อยู่บริเวณเนินเขา ประชากรมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก พื้นที่ส่วนใหญ่มีขนาดเล็กและลาดชันไม่ เหมาะสมที่จะทำการเกษตรเท่าที่ควร และพื้นที่ดังกล่าวยังอยู่ในระหว่างการเตรียมประกาศเป็น อุทยานแห่งชาติเชียงดาว เนื่องจากสภาพหมู่บ้านตั้งอยู่บริเวณเนินเขาเรียงรายตามแนวยาวของถนน ทิศเหนือเป็นป่าชุมชนและป่าอนุรักษ์ ทิศใต้เป็นทางเข้าหมู่บ้านและพื้นที่ทำกิน ส่วนทิศตะวันออก และทิศตะวันตก มีลำห้วยนา้อยไหลผ่าน ทางด้านทิศตะวันตกไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำและเป็นที่อยู่ อาศัยของสัตว์น้ำและสัตว์เล็กสัตว์น้อยจำนวนมาก

ประวัติความเป็นมาของป่าชุมชน

ในอดีตบ้านนาน้อยเป็นชุมชนที่มีขนาดเล็ก แต่ต่อมามีการอพยพมาจากบ้านปางตอง ตำบลปึงโค้ง อำเภอเชียงดาว โดยมีผู้นำหมู่บ้านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ชาวบ้านให้การ นับถือเป็นอย่างมาก แต่ต่อมาเมื่อชาวเขาเผ่าม้ง (ห้วยลึก) ได้ขึ้นมาทำไร่ในบริเวณใกล้เคียงหมู่บ้าน นาน้อย มีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าและบุกรุกพื้นที่ทำกิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่การเกษตรที่ ชาวบ้านส่วนใหญ่ได้นำเมล็ดพันธุ์จากต่างประเทศหรือนำเมล็ดพันธุ์มาปลูกเพื่อส่งจำหน่ายไปยัง ต่างประเทศ ซึ่งส่งกระทบในเรื่องของการเสื่อมสภาพของดิน และยังมีการขายพื้นที่เพาะปลูกแล้ว ถางออกไปเป็นจำนวนมาก ทางคณะกรรมการหมู่บ้านนาน้อยและชาวบ้านจึงได้มีการประชุมพูดคุย กัน เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาพร้อมกันและดูแลสภาพป่าให้คงเดิม โดยร่วมปรึกษากับ หน่วยงานในพื้นที่ คือ สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมชาวไทยภูเขาแห่งประเทศไทย (IMPECT) และโครงการจัดการลุ่มน้ำปึงตอนบน ร่วมกันจัดตั้งและให้คำปรึกษาในความร่วมมือ ต่าง ๆ คณะกรรมการร่วมมือกันเพื่อดูแลรักษาผืนป่าที่ยังคงเหลืออยู่ พร้อมกันนี้ทางสมาคมได้ รวมเอาหมู่บ้านนาน้อยเป็นหมู่บ้านในเครือข่ายลาหู่ เพื่อให้เกิดองค์กรชาวบ้านในการทำงานร่วมกับ หมู่บ้านอื่นที่มีการจัดการป่าร่วมกัน โดยมีการจัดพื้นที่ป่าดังนี้

พื้นที่ทำกิน	125	ไร่
พื้นที่อยู่อาศัย	10	ไร่

พื้นที่ปลูกป่า	200	ไร่
พื้นที่ป่าชุมชน	500	ไร่
พื้นที่ป่าใช้สอย	6	ไร่
พื้นที่ป่าช้า	4	ไร่

รูปแบบการจัดการป่าชุมชน กฎระเบียบในการจัดการป่าชุมชน

ป่าชุมชนบ้านนาน้อยได้มีรูปแบบการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ เนื่องมาจากการเสื่อมสภาพของดินและการขยายพื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่า ทางคณะกรรมการหมู่บ้านนาน้อยและชาวบ้านจึงได้มีการประชุมพูดคุยกัน เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และดูแลสภาพป่าให้คงเดิม โดยร่วมปรึกษากับหน่วยงานในพื้นที่ คือ สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมชาวไทยภูเขาแห่งประเทศไทย (IMPECT) และโครงการจัดการลุ่มน้ำปึงตอนบน ร่วมกันจัดตั้งและให้คำปรึกษาในความร่วมมือนต่าง ๆ คณะกรรมการร่วมมือนกันเพื่อดูแลรักษาพื้นที่ที่ยังคงเหลืออยู่ คณะกรรมการป่าชุมชนบ้านนาน้อยประกอบไปด้วย

นายอะโหล	ปุ่แส	ประธานกรรมการ
นายจะนะ	ชาดา	กรรมการ
นายจะปวย	ยาคา	กรรมการ
นางสอ	นายอ	กรรมการ
นายจะขอ	ปุ่แส	กรรมการ

กฎระเบียบป่าอนุรักษ์

1. สมาชิกทุกหลังคาเรือนต้องเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชุมชนทุกกิจกรรม
2. ห้ามเผาป่า ล่าสัตว์ ตัดไม้ในเขตป่าอนุรักษ์
3. ห้ามหาของป่า ยกเว้นเห็ด หน่อไม้ สำหรับเอามาทำอาหาร
4. สมาชิกทุกครัวเรือนต้องทำแนวกันไฟ โดยเฉพาะป่าต้นน้ำ อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง
5. ในกรณีไฟไหม้ทุกคนต้องช่วยกันดับ
6. ตัวแทนของแต่ละครอบครัวต้องไปเดินตรวจป่าทุกเดือน
7. ในเขตป่าอนุรักษ์ที่มีป่ายกฎระเบียบและข้อปฏิบัติทุกคนต้องช่วยกันดูแลรักษา
8. มีการปลูกป่าอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

กฎระเบียบป่าใช้สอย

1. การใช้เพื่อสร้างบ้านเรือนหรือซ่อมแซมบ้าน ต้องมีการขออนุญาตจากกรรมการป่าชุมชนทุกครั้ง
2. ห้ามนำไม้ทุกชนิดออกจากหมู่บ้าน

2. ห้ามนำไม้ทุกชนิดออกจากหมู่บ้าน
3. ห้ามจุดไฟเผาป่า หรือกระทำการอันหนึ่งอันใดให้ไฟไหม้ป่า
4. หาของป่าได้ แต่ห้ามนำเอาไปขาย ยกเว้นเห็ด
5. กฎระเบียบถ้าผู้ใดฝ่าฝืนถูกปรับเป็นเงิน 100 – 3,000 บาท
6. เงินที่ได้จากการปรับให้นำไปใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมป่าชุมชน

ปัญหาและอุปสรรค ในการจัดการป่าชุมชนของชาวบ้าน

1. ขาดอุปกรณ์ในการทำกิจกรรม เช่น การดับไฟ การเดินสำรวจแนวเขตป่า
2. การลักลอบตัดไม้ของคนภายนอกในเขตป่าอนุรักษ์

ความต้องการของชุมชน

1. อุปกรณ์ในการดับไฟป่า
2. จัดตั้งกองทุนเพื่อการรักษาป่า และการเดินสำรวจป่า

รูปแบบและวิธีการจัดการป่าชุมชน

ผลการวิเคราะห์รูปแบบและวิธีการจัดการป่าชุมชนขนาดเล็ก พบว่า มีการจัดรูปแบบเพื่อการอนุรักษ์ โดยมีการจัดพื้นที่ป่าดังนี้

พื้นที่ทำกิน	125	ไร่
พื้นที่อยู่อาศัย	10	ไร่
พื้นที่ปลูกป่า	200	ไร่
พื้นที่ป่าชุมชน	500	ไร่
พื้นที่ป่าใช้สอย	6	ไร่
พื้นที่ป่าช้า	4	ไร่

และกิจกรรมที่ผ่านมาในการดูแลรักษาป่าของบ้านขนาดเล็กได้แก่ การทำป้ายเขตป่าชุมชน การทำแนวกันไฟ การเดินสำรวจป่า การร่างกฎระเบียบขึ้นมาเองภายในหมู่บ้าน และร่วมกันสอดส่องดูแลรักษาป่าชุมชนภายในหมู่บ้าน

ด้านศักยภาพของอบต.

จากการศึกษาพบว่า อบต.ปึงโค้ง มีบทบาทการจัดการป่าชุมชนบ้านขนาดเล็ก โดยได้ระบุในแผน 5 ปี (พ.ศ 2545 – 2549) จะต้องมีการจัดตั้งป่าชุมชนทุกหมู่บ้านในเขต อบต.ปึงโค้ง และมีการสนับสนุนงบประมาณให้กับทางหมู่บ้านเมื่อคณะกรรมการป่าชุมชนเสนอ

โครงการเข้ามาของงบประมาณสนับสนุนเพื่อดำเนินการด้านการจัดการป่าชุมชน นอกจากนี้ได้ร่วมเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน ข้อจำกัดและเงื่อนไขต่าง ๆ ในการดำเนินงานของอบต. ได้แก่ งบประมาณที่จำกัดของ ทาง อบต. ทำให้การจัดสรรงบประมาณบางครั้งไม่เพียงพอตามความต้องการของชุมชน ชาวบ้านบางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจ ทำให้มีการลักลอบตัดไม้ และสมาชิก สภา อบต. บางส่วนยังไม่เข้าใจถึงบทบาทและความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้

4.2 แนวทางการจัดการป่าชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบล

4.2.1 บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการป่าชุมชน

องค์การบริหารส่วนตำบลเชียงดาว

โครงสร้างการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลเชียงดาว ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

- นายศรีโทนต์	ดาวแสง	ประธานกรรมการ
- นายแสวง	ตันแก้ว	กรรมการ
- นายประเสริฐ	ไชยวงศ์	กรรมการ
สภาองค์การบริหารส่วนตำบล		
- นายมังกร	ชัยชนะนารา	ประธานสภา
- นายคะนองเนตร	ชัยปัญญา	
- นายสมพร	พรหมพินิจ	

และสมาชิก อบต. อีก 32 ท่าน

ในตำบลเชียงดาวมีหลายหมู่บ้านที่มีการจัดการป่าชุมชน ซึ่งในการจัดตั้งป่าชุมชนในระยะแรกนั้นชาวบ้านได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน ส่วนการสนับสนุนการจัดการป่าชุมชนของ อบต. เชียงดาวนั้น อบต. มีความพร้อมในการให้การสนับสนุนและเข้าร่วมกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่ของ อบต. ในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งทางประธานคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล มองว่าในเรื่องของการจัดการป่าหรือการดูแลรักษาป่านั้นชุมชนสามารถทำได้ดีกว่ารัฐ เพราะชุมชนมีความใกล้ชิดและรู้ซึ่งถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ชุมชนใช้ชีวิตอยู่กับป่าหรือเข้าป่ามากกว่าเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ดังนั้นชุมชนจึงมีความห่วงใยและรักป่า แต่ทั้งนี้ก็ต้องมีกฎหมายรองรับ ซึ่งตรงนี้ก็ยังไม่มีความชัดเจนเพราะทางรัฐยังไม่มีการประกาศพรบ.ป่าชุมชน ออกมาอย่างเป็นทางการ ในส่วนของ อบต. ตอนนี้ก็จะมีการจัดสรรงบประมาณ 10% ของงบประมาณ ทั้งหมดมาสนับสนุนในเรื่องของการจัดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

ซึ่งงบประมาณ 10 % นี้ เป็นไปตามพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระบรมราชินีนาถ มีงบฯ สำหรับการอบรม การศึกษาดูงานในเรื่องของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ แต่ อบต. ก็ยังมีข้อจำกัดในเรื่องของงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด เมื่อหักเงินค่าตอบแทนเจ้าหน้าที่และสมาชิก อบต. แล้วก็จะเกือบจะไม่เหลือบงฯ สำหรับการบริหารจัดการ ซึ่งตรงนี้รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องน่าจะสนับสนุนงบประมาณเพิ่มขึ้นสำหรับ อบต. ที่มีรายได้น้อย และรัฐบาลน่าจะมีการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ปกครองท้องถิ่น ในเรื่องของ สิทธิ หน้าที่ และบทบาท เพื่อความชัดเจนในการทำงานมากขึ้น

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ณะ

โครงสร้างการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ณะ ประกอบด้วย
 คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล
 ประธานกรรมการฝ่ายบริหาร และคณะกรรมการ 2 ท่าน
 สภาองค์การบริหารส่วนตำบล
 ประธานสภา รองประธานสภา เลขา และสมาชิก อบต. อีก 26 ท่าน

ในส่วนของตำบลแม่ณะมีการจัดการป่าชุมชนอยู่หลายหมู่บ้าน ซึ่งเดิมนั้นเป็นลักษณะของต่างคนต่างทำ โดยการร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ โครงการจัดการลุ่มน้ำปึงดอนบน โครงการวนศาสตร์ชุมชน และองค์กรพัฒนาเอกชน ในส่วนการสนับสนุนของ อบต. ต่อการจัดการป่าชุมชนนั้น มีกิจกรรมต่างๆ เช่น การส่งเสริมการปลูกป่า ซึ่งจะสนับสนุนงบประมาณหมู่บ้านละ 3,000 บาทและแจกกล้าไม้ที่จะนำไปปลูก มีการร่วมปลูกป่าระหว่างทาง อบต. ทางอำเภอและหน่วยอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า ในส่วนของแผนงาน 5 ปีนั้นได้เขียนแผนกว้างๆ ไว้ในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการปลูกป่า และโครงการ อบต. สัญจรเพื่อปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนเห็นความสำคัญของป่า รักป่า และช่วยกันดูแลรักษาป่า ในด้านงบประมาณนั้น ทาง อบต. จะสนับสนุนตามโครงการที่ทางหมู่บ้านเสนอขอมา ซึ่งในส่วนองงบประมาณ อบต. มีงบค่อนข้างจะจำกัด ในเรื่องของการจัดการป่าชุมชนทาง อบต. เองก็มีแผนงานอยู่แล้วแต่ไม่กล้าที่จะสนับสนุนเต็มที่ เนื่องจากว่า พรบ. ป่าชุมชนยังไม่มีกระแสออกอย่างเป็นทางการ ซึ่งในจุดนี้ทาง อบต. คิดว่าในอนาคตน่าจะมีการจัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและหารือร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะหาทางออกสำหรับเรื่องนี้ เนื่องจากที่ผ่านมาอันยังไม่มีการประชุมงานและความร่วมมือระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการจัดการป่าชุมชนกันอย่างจริงจัง หรือเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ส่วนใหญ่จะเป็นในลักษณะของต่างคนต่างทำมากกว่า ซึ่งทาง อบต. คิดว่าชุมชนต่างๆ ที่มีการจัดการป่าชุมชนของตนเองนั้นน่าจะมีการประสานความร่วมมือกัน และ อบต. เองก็ต้องเป็นตัวเชื่อมประสาน

ในจุดนี้แต่ก็ต้องค่อยๆ ทำไป ในส่วนของชาวบ้านเองตอนนี้ก็มีความตระหนักรู้ ตื่นตัว และมีความพร้อมที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน เนื่องจากชาวบ้านอยู่ใกล้ชิดกับป่าจึงได้รับถึงผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำลายป่า เช่น สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อากาศร้อนขึ้น การเก็บหาของป่าทำได้ยากขึ้นหรือต้องเดินเข้าไปในป่าลึก (ไกลกว่าเดิม) และการขาดแคลนน้ำในการทำการเกษตร หรือการเกิดน้ำป่าไหลป่าท่วมบ้านเรือนและที่ทำกิน ตรงนี้เองทำให้ชาวบ้านรักป่ามากขึ้น และช่วยกันสอดส่องดูแลรักษาป่า

องค์การบริหารส่วนตำบลปึงโค้ง

โครงสร้างการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลปึงโค้ง ประกอบด้วย

คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล

- นายทอง	หอมเชย	ประธานกรรมการ
- นายพิพัฒน์	พงษ์เดชา	กรรมการ
- นายสาขันธ์	กันทะชาว	กรรมการ

สภาองค์การบริหารส่วนตำบล

- นายสุกิจ	วีระพิทพ์	ประธานสภา
- นายประสิทธิ์	แสงอรุณ	
- นายขจิตรพัฒน์	แก้วสว่าง	

และสมาชิก อบต. อีก 26 ท่าน

การสนับสนุนในเรื่องจัดการจัดการป่าชุมชนนั้น อบต. มีการทำแผน 5 ปี (2545-2549) ไว้ว่าจะต้องมีการจัดตั้งป่าชุมชนทุกหมู่บ้าน ส่วนในปัจจุบันมีการตั้งงบประมาณในการสนับสนุนช่วยเหลือในการจัดการป่าชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งให้สมาชิก อบต. แต่ละหมู่บ้านเขียนโครงการนำเสนอของบฯ เข้ามา ในส่วนของเงินสนับสนุนที่รัฐให้มานั้น 10% ต้องนำมาใช้ในการบริหารจัดการในเรื่องของสิ่งแวดล้อมตรงนี้ซึ่งเป็นไปตามพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ทาง อบต. คิดว่าจะนำมาสนับสนุนในเรื่องของการจัดการป่าชุมชน ซึ่งคงต้องมีการประชุมคณะกรรมการเพื่อหารือร่วมกันว่าจะทำอย่างไรต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ยังคิดว่าในอนาคตควรจะมีการจัดการสัมมนาระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการจัดการป่าชุมชน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจ และหารือร่วมกันในการกำหนดทิศทาง วางแผนการจัดการป่าชุมชน แต่ทาง อบต. เองก็ยังมีอุปสรรคในเรื่องของงบประมาณที่มีจำกัด ชาวบ้านบางส่วนยังไม่เข้าใจในเรื่องของการจัดการป่าชุมชน ความไม่ชัดเจนของ พรบ. ป่าชุมชน ซึ่งตรงนี้มีผลต่อการให้การสนับสนุนบฯ ของ อบต. รวมทั้งความไม่เข้าใจของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นลูกจ้างชั่วคราวที่ทำการจับกุม

ชาวบ้าน แต่ชาวบ้านที่ถูกจับกุมก็จะได้รับการช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ขององค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งทาง อบต. มองว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่มีจิตสำนึกในการรักษาป่า รู้จักใช้ รู้จักดูแลรักษา มีกฎระเบียบในการที่จะใช้ควบคุมซึ่งกันและกันในชุมชน มีความรู้สึกร่วมกันในการที่จะอนุรักษ์ป่า มีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนขึ้นมาเพื่อคอยดูแล ควบคุม และจัดการป่าชุมชน ดังนั้นควรจะมีการรณรงค์ผลักดัน และเร่งรัดให้รัฐออกกฎหมายป่าชุมชน ในส่วนของกรอบประมานั้นทาง อบต. มองว่ารัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องน่าจะสนับสนุนงบฯ สำหรับ อบต. ที่มีรายได้น้อยให้มากกว่านี้ เนื่องจากว่า อบต. ที่มีรายได้น้อยนั้นส่วนใหญ่จะอยู่ในชนบทและครอบคลุมพื้นที่มาก งบฯ ที่ได้มาจึงไม่ค่อยจะเพียงพอสำหรับการบริหารจัดการ

ซึ่งจากการศึกษาบทบาทของ อบต. ทั้ง 3 ตำบล สรุปได้ว่า ในอดีตที่ผ่านมาบทบาทองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการป่าชุมชนมีดังนี้ คือ

1. การส่งเสริมการปลูกป่า โดยการสนับสนุนกล้าไม้ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลจะประสานงานกับทางป่า ไม้อำเภอเพื่อขอกล้า ไม้ และร่วมปลูกป่ากับชาวบ้าน
2. ให้งบประมาณสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ในการจัดการป่าชุมชนของชุมชน
3. ประสานงานระหว่างองค์กรชาวบ้านกับหน่วยงานต่างๆ ในการจัดการป่าชุมชน
4. ประสานงานระหว่างองค์กรชาวบ้าน หรือคณะกรรมการป่าชุมชนของแต่ละหมู่บ้านให้ร่วมมือกันในระดับตำบล
5. รับแจ้งปัญหาจากชาวบ้านเรื่องการจัดการป่าชุมชนและการใช้ประโยชน์จากป่า ซึ่งเป็นกรณีพิพาทกันในระดับตำบลขึ้นไป
6. จัดให้ตัวแทนของประชาชนไปร่วมประชุม หรืออบรมเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน
7. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมเป็นคณะกรรมการป่าชุมชน

4.2.2 การจัดการป่าชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเชียงดาว

จากการพูดคุยกับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเชียงดาวมีความพร้อมที่เป็นตัวเชื่อมประสานชุมชน องค์กร และหน่วยงานต่างๆ ในการจัดการป่าชุมชนและพร้อมที่จะให้การสนับสนุนและเข้าร่วมกิจกรรมในการจัดการป่าของชุมชนตามบทบาทหน้าที่ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน ซึ่งทางองค์การบริหารส่วนตำบลมองว่าในเรื่องของการจัดการป่าชุมชนหรือการดูแลรักษาป่านั้นชุมชนสามารถทำได้ดีกว่ารัฐ ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนมีความใกล้ชิด และรู้ซึ่งถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการจัดการป่าและใช้ประโยชน์จากป่าของชุมชน และตอนนี้ชาวบ้านก็มีความตระหนัก ตื่นตัว และพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ซึ่งในปัจจุบันนี้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลก็ได้มีการจัดสรรงบประมาณ 10% ของ

งบประมาณทั้งหมดที่ได้รับจากรัฐบาล ไว้เพื่อใช้ในการบริหารจัดการในเรื่องของการดูแลและรักษาสิ่งแวดล้อม ตามพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระบรมราชินีนาถ มีงบสำหรับการจัดอบรมและศึกษาดูงานในเรื่องของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และการจัดการป่าชุมชน

ในส่วนของการจัดทำแผนงานขององค์การบริหารส่วนตำบลก็ได้ให้ความสำคัญในเรื่องของการจัดการป่าชุมชน ซึ่งมีการระบุไว้ในแผน 5 ปี (2545-2549) ว่า จะต้องสนับสนุนให้มีการจัดตั้งป่าชุมชนขึ้นทุกหมู่บ้าน และจะจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดตั้งกองทุนป่าชุมชน ซึ่งจะสนับสนุนการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การตรวจป่า และการทำแนวกันไฟ นอกจากนี้ยังมีแผนที่จะจัดการสัมมนาระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการจัดการป่าชุมชน เพื่อชี้แจง ทำความเข้าใจ และหารือร่วมกันในการกำหนดทิศทาง วางแผนร่วมกันในการจัดการป่าชุมชน มีการส่งเสริมการปลูกป่า และมีแผนที่จะจัดทำโครงการ อบต. สัญจรเพื่อปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนเห็นความสำคัญของป่ารักษา และช่วยกันดูแลรักษาป่า ส่วนในด้านงบประมาณที่จะสนับสนุนเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนนั้น ทาง อบต. จะสนับสนุนตามโครงการที่ทางหมู่บ้านเสนอขอมา ทั้งนี้เนื่องจากว่างบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้นมีค่อนข้างจำกัด ไม่สามารถที่จะจัดตั้งงบประมาณให้แก่ละชุมชนเพื่อใช้สนับสนุนการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนได้อย่างทั่วถึง จึงต้องให้ทางหมู่บ้านทำโครงการนำเสนอขึ้นมา เพื่อขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล

จากกิจกรรมการจัดการป่าชุมชนที่ผ่านมา นั้น ทางองค์การบริหารส่วนตำบลมองว่าชาวบ้านมีจิตสำนึกในการรักษาป่า รู้จักใช้ รู้จักดูแลรักษา มีกฎระเบียบในการที่จะใช้ควบคุมซึ่งกันและกันในชุมชน มีจิตสำนึกร่วมกันในการที่จะอนุรักษ์ป่า มีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนขึ้นมาเพื่อที่จะคอยดูแล ควบคุม และบริหารจัดการป่าชุมชน ดังนั้นควรจะมีการร่วมกันเฝ้าระวัง ผลักดัน และเร่งรัดให้รัฐบาลออกกฎหมายป่าชุมชน ซึ่งในส่วนนี้องค์การบริหารส่วนตำบลก็จะสนับสนุนในเรื่องของการสร้างเครือข่ายป่าชุมชน เพื่อที่จะสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการจัดการป่าชุมชน และเพื่อการสร้างอำนาจในการต่อรองกับรัฐในเรื่องของการจัดการป่าและทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน รวมทั้งต่อรองในเรื่องของการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยที่ทำกินและพื้นที่ป่าชุมชนของชาวบ้านซ้อนทับกับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเชียงดาวและอุทยานแห่งชาติศรีลานนา ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญของชุมชน

จากแนวคิดการปกครองท้องถิ่น ด้านการกระจายอำนาจในการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งต้องการให้ท้องถิ่นสามารถบริหารงาน แก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นด้วยตัวเอง ตามอำนาจหน้าที่และมีอิสระในการตัดสินใจในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับประชาชนในท้องถิ่น ตามขอบเขตที่กฎหมายกำหนดและสอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 มาตรา 290 “เพื่อส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม” องค์กรปกครองส่วน

ถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายบัญญัติ กฎหมายวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่

2. การเข้าไปมีส่วนร่วม ในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเขตพื้นที่ เฉพาะกรณีที่มีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน การมีส่วนร่วมในการพิจารณา เพื่อริเริ่มกิจกรรมนอกเขตพื้นที่ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่

จากบทบัญญัติที่กล่าวมานี้ ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลต้องเป็นองค์กรหลักองค์กรหนึ่งในชุมชน ที่มีบทบาทในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน ซึ่งจากการเข้าไปศึกษาของผู้วิจัยในเขตพื้นที่ 3 ตำบล คือตำบลเชียงดาว ตำบลแม่นะ และตำบลปิงโค้ง พบว่า การจัดการป่าชุมชนของชุมชนหรือหมู่บ้านต่างๆมีความแตกต่างกันซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. การจัดการป่าชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่นะ (อบต. แม่นะ) มีการจัดการที่ชัดเจนค่อนข้างเป็นรูปธรรมมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับการจัดการป่าชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลเชียงดาว (อบต. เชียงดาว)และองค์การบริหารส่วนตำบลปิงโค้ง (อบต. ปิงโค้ง)สืบเนื่องมาจากแต่เดิมการจัดการป่าชุมชนในเขตตำบลแม่นะเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการจัดการชาวบ้านมีการรวมตัวเพื่อผลประโยชน์ภายในชุมชน มีหน่วยงานเข้ามาประสานงานภายในชุมชนซึ่ง อบต. แม่นะได้มีนโยบายโดยการวางแผนไว้แผนพัฒนาตำบล 5 ปีนั้น เน้น ไว้ในเรื่องของการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการปลูกป่า จะมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีโครงการ อบต. สัญจรเพื่อปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการรักษาป่า รักษา และช่วยกันดูแลรักษาป่า ส่วนในด้านงบประมาณนั้น ถึงแม้ว่าทาง อบต. จะมีงบประมาณค่อนข้างจำกัด แต่ทาง อบต.จะสนับสนุนตามโครงการที่ทางหมู่บ้านเสนอขอมา เพื่อให้การจัดการป่าภายในชุมชนเป็นไปตามแผนงานที่วางไว้

2. การจัดการป่าชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลปิงโค้ง ทาง อบต.ยังไม่ได้เข้าไปมีบทบาทชัดเจน ทั้งนี้เนื่องมาจากในการจัดตั้งป่าชุมชนในระยะแรกนั้นเกิดจากวิถีการดำรงชีวิตวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อของชุมชน และเกิดจากความตระหนักและเห็นความสำคัญของการรักษาป่าจึงร่วมกันจัดตั้งป่าชุมชนขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งที่เป็นหน่วยงานของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน การจัดการป่าชุมชนของชุมชนนั้นจะเป็นลักษณะของต่างคนต่างทำมากกว่า ดังนั้น ในส่วนของการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการป่าชุมชนนั้น ยังไม่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชนประกอบด้วยป่า

ชุมชนในพื้นที่เขตตำบลปึงโค้งมีลักษณะเป็นพื้นที่สูง ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ การจัดการป่าชุมชนจึงดำเนินไปตามวัฒนธรรม ความเชื่อ ซึ่งทำให้บางครั้งเกิดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของภาครัฐและชาวบ้าน ซึ่งทาง อบต. มองว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่มีจิตสำนึกในการรักษาป่า รู้จักใช้ รู้จักดูแลรักษา มีกฎระเบียบในการที่จะใช้ควบคุมซึ่งกันและกันในชุมชน มีความรู้สึกร่วมกันในการที่จะอนุรักษ์ป่า มีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนขึ้นมาเพื่อคอยดูแล ควบคุม และจัดการป่าชุมชน ดังนั้นควรจะมีการรณรงค์ ผลักดัน และเร่งรัดให้รัฐออกกฎหมายป่าชุมชนเพื่อทาง อบต. จะได้มีความมั่นใจในการเข้าไปบริหารจัดการป่าชุมชนได้อย่างเต็มที่

3. การจัดการป่าชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลเชียงดาว มีบทบาทน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับ อบต. แม่นะและ อบต. ปึงโค้ง ถึงแม้ว่าป่าชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลเชียงดาวหลายป่าจะมีการจัดการที่ดี เช่น ป่าชุมชนบ้านหัวทุ่ง ม. 14 สืบเนื่องมาจากในเขตตำบลเชียงดาว ชาวบ้านยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของป่าเท่าที่ควร มีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าและมีอิทธิพลของนายทุนในการตัดไม้ และการจัดการป่าชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ๆ ทำให้ อบต. ยังไม่สามารถเข้าไปดำเนินงานได้ตามบทบาทและหน้าที่

ซึ่งจากบทบาทดังกล่าวข้างต้นนี้ผู้วิจัย มองว่าองค์การบริหารส่วนตำบลยังมีบทบาทค่อนข้างน้อยเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากการสอบถามพูดคุยกับชาวบ้าน พบว่า ที่ผ่านมาในหลายชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทค่อนข้างน้อย หรือไม่ มีบทบาทเลยในการจัดการป่าชุมชน และการพูดคุยกับสมาชิกขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า ในแผน 5 ปี หรือแผน 1 ปี ขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้น แผนงานที่เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนยังไม่มี ความชัดเจนเท่าที่ควร บางองค์การบริหารส่วนตำบลได้เขียนแผนกว้างๆ ไว้ในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการปลูกป่า ส่วนในด้านงบประมาณที่จะสนับสนุนเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนนั้น ทาง อบต. จะสนับสนุนตามโครงการที่ทางหมู่บ้านเสนอขอมา แต่ก็ยังมีบางองค์การบริหารส่วนตำบลที่ให้ความสำคัญในเรื่องของการจัดการป่าชุมชน ซึ่งมีระบุไว้ในแผน 5 ปี (2545-2549) ว่า จะต้องสนับสนุนให้มีการจัดตั้งป่าชุมชนขึ้นทุกหมู่บ้าน และจะจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดตั้งกองทุนป่าชุมชน ซึ่งจะสนับสนุนการทำกิจกรรมต่างๆ ในการจัดการป่าชุมชน นอกจากนี้ยังมีแผนที่จะจัดการสัมมนาระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง ในเรื่องของการจัดการป่าชุมชนเพื่อชี้แจง ทำความเข้าใจ และหารือร่วมกันในการกำหนดทิศทาง วางแผนร่วมกันในการจัดการป่าชุมชน

4.2.3 ศักยภาพ ข้อจำกัดและเงื่อนไขในการดำเนินการจัดการป่าชุมชนของ องค์การบริหารส่วนตำบลต่อการจัดการป่าชุมชน

4.2.3.1 เงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการจัดการป่าชุมชน จากการศึกษาพบว่า ชุมชนที่มีการจัดการป่าชุมชนของตนเองนั้น มีความเป็นชุมชนสูง คนในชุมชนมีความสัมพันธ์กันเหนียวแน่น มีจิตสำนึกในการรักษาป่า มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า ร่วมกัน เพื่อการผลิตทางการเกษตร และการใช้ผลผลิตจากป่าในชีวิตประจำวัน ชุมชนมีปัญหาและได้รับความเดือดร้อนร่วมกัน และในการจัดการป่าชุมชนนั้น ต้องมีผู้นำที่เข้มแข็งและมีการจัดตั้งองค์กรหรือคณะกรรมการป่าชุมชนเพื่อดูแลรักษาและจัดการป่าชุมชน นอกจากนี้ยังมีการดำเนินการจัดการป่าชุมชนร่วมกันในลักษณะเครือข่ายป่าชุมชน

ตารางที่ 2 แสดงเงื่อนไข จุดเด่นและจุดด้อยในการจัดการป่าชุมชน

ป่าชุมชน	จุดเด่นในการจัดการป่าชุมชน	จุดด้อยในการจัดการป่าชุมชน
ตำบลเชียงดาว		
1. ม่วงฆ้อง	- มีการจัดระบบเหมืองฝาย “ฝายวังไฮ” ทำให้มีน้ำใช้ตลอดปี มีประเพณีการเลี้ยงผีขุนน้ำ - มีพิธีกรรมด้านการจัดการป่าชุมชน เพื่อให้รู้ถึงแนวทางการจัดการป่าชุมชน	- กิจกรรมป่าไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร
2. บ้านน้ำรู่	- การรวมตัวของชาวบ้านเกิดจากจิตสำนึกในการรักษาป่าไม้ของชุมชน	- การบุกรุกทำลายป่าของชาวบ้านพื้นที่ใกล้เคียง - พื้นที่ป่าชุมชนทับเขตอุทยานล้านนา
3. บ้านปางแดงใน	- มีศักยภาพของชุมชนมาก มีการยึดถือขนบธรรมเนียมสืบทอดกันมา	- สภาพชุมชนขยายตัวไม่ได้เนื่องจากชุมชนอยู่ติดกับสวนป่า

ป่าชุมชน	จุดเด่นในการจัดการป่าชุมชน	จุดด้อยในการจัดการป่าชุมชน
ตำบลเชียงดาว		
4. บ้านท่าซี้เหล็ก	<ul style="list-style-type: none"> - ชาวบ้านมีจิตสำนึกในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในเรื่องการใช้ประโยชน์ร่วมกัน - ชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและแก้ไขปัญหาภายในชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - ที่ดินทำกินซ้อนทับเขตป่าสงวนแห่งชาติ
5. บ้านหัวทุ่ง	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้นำชุมชนเข้มแข็ง - ชาวบ้านตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ป่า 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการลักลอบตัดไม้จากบุคคลภายนอก
6. บ้านผาลาย	<ul style="list-style-type: none"> - มีวิถีชีวิตสอดคล้องกับการรักษาป่า - มีการจัดเวทีประชุมเรื่องการจัดการป่าชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการลักลอบตัดไม้จากบุคคลภายนอก
ตำบลแม่ณะ		
7. บ้านห้วยปง	<ul style="list-style-type: none"> - มีการจัดการป่าชุมชนตามวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ - ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนบทเรียนในการจัดการป่าชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการลักลอบตัดไม้จากบุคคลภายนอก
8. บ้านแม่ฮ้อใน	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดการป่าชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและชาวบ้านให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วม 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการลักลอบตัดไม้จากบุคคลภายนอก
9. แม่คะนิน - ห้วยน้ำฮาก	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดการป่าชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและชาวบ้านให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วม และเรียนรู้การจัดการป่าจากวัฒนธรรม ความเชื่อ 	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่ชุมชนซ้อนทับเขตป่าสงวนแห่งชาติ

ป่าชุมชน	จุดเด่นในการจัดการป่าชุมชน	จุดด้อยในการจัดการป่าชุมชน
<u>ตำบลแม่เมะ</u>		
10. บ้านแม่เมะ	<ul style="list-style-type: none"> - มีผู้นำชุมชนเข้มแข็ง สร้างจิตสำนึกในการดูแลป่า - มีแผนที่ (Map) ของป่าชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่ซ้อนทับเขตป่าสงวนแห่งชาติ
11. บ้านแม่ซ้าย	<ul style="list-style-type: none"> - ชาวบ้านมีจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกับป่าในการยังชีพโดยการทำสวนเมือง 	<ul style="list-style-type: none"> - มีพื้นที่ป่ากว้าง จึงขาดงบประมาณสนับสนุนการดูแล
<u>ตำบลปึงโค้ง</u>		
12. บ้านออนโน - ป่าดิ่ง	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นชุมชนหลายเผ่าอาศัยอยู่ร่วมกันทำให้มีศักยภาพในการดูแลสิ่งแวดล้อม 	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดปัญหาขัดแย้งระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้
13. บ้านหนองเต่า	<ul style="list-style-type: none"> - ชาวบ้านร่วมกันกับเครือข่ายชาวลาหู่มีการเลี้ยงผีป่า (พิธีกรรมมอเลเว) 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการลักลอบตัดไม้จากบุคคลภายนอก - ขาดงบประมาณในการดูแลป่า
14. บ้านนาน้อย	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้นำชุมชนเข้มแข็ง - ชาวบ้านร่วมกันกับเครือข่ายลาหู่ในการจัดการป่าชุมชนตามวัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ 	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่ทำกินมีลักษณะลาดชัน

4.2.3.2 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการป่าชุมชนของชาวบ้าน จากการศึกษาพบว่าในการจัดการป่าชุมชนของชุมชนต่าง ๆ นั้น มีปัญหาและอุปสรรคดังนี้คือ

ปัญหาในการจัดการป่าชุมชน

1. ปัญหาการลักลอบตัดไม้ของบุคคลภายนอก

2. ปัญหาการเผาป่าโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และปัญหาความรุนแรงของไฟป่าที่ไม่สามารถแก้ไขได้
3. ที่ตั้งของชุมชน พื้นที่ทำกินและพื้นที่ป่าชุมชนซ้อนทับกับเขตป่าสงวนแห่งชาติ เขียงดาวและอุทยานแห่งชาติศรีลานนาทำให้การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าต้องตกอยู่ในความวาทะแวงการจับกุมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ
4. ความไม่เข้าใจของชุมชนใกล้เคียงในการใช้ป่าชุมชน
 - อุปสรรคในการจัดการป่าชุมชน
 1. ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน
 2. ขาดการวางแผนการปฏิบัติงานที่ดีในการจัดป่าชุมชน
 3. ขาดความร่วมมือจากสมาชิก ทั้งนี้เนื่องจากชาวบ้านบางส่วนยังไม่ตระหนักถึงผลเสียของการทำลายป่า
 4. ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ
 5. ขาดงบประมาณและอุปกรณ์ในการดำเนินกิจกรรมป่าชุมชน เช่น การทำแนวกันไฟ การดับไฟ การเดินสำรวจแนวเขตป่า ซึ่งในจำเป็นต้องใช้งบประมาณและอาหารในการออกพื้นที่ชาวบ้านต้องใช้จ่ายเงินของตนเอง

4.2.3.3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

ต่อการจัดการป่าชุมชน

จากการศึกษาของผู้วิจัยในเรื่อง ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบลในการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนสรุปได้ดังนี้ คือ

1. ปัญหางบประมาณในการบริหารจัดการ ซึ่งจากการพูดคุยกับสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้ง 3 ตำบล พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณนั้นเป็นปัญหาที่สำคัญและมีผลต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการป่าชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบลที่ผู้วิจัยทำการศึกษานั้น เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลชั้น 4 และชั้น 5 งบประมาณสำหรับการบริหารจัดการจึงมีอยู่อย่างค่อนข้างจำกัด เมื่อหักค่าตอบแทนของเจ้าหน้าที่และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลออกแล้ว ก็แทบจะไม่เหลืองบประมาณสำหรับการบริหารจัดการ ซึ่งตรงนี้ทางรัฐน่าจะต้องการทบทวนในเรื่องของการให้เงินสนับสนุนแก่องค์กรปกครองท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้น้อย ซึ่งที่จริงแล้วรัฐควรจะสนับสนุน

งบประมาณให้มากกว่านี้ เนื่องจากว่าองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้น้อยนั้น ส่วนใหญ่จะอยู่ในชนบทและมีเขตพื้นที่ในการปกครองที่ค่อนข้างจะกว้าง และมีปัญหาต่างๆ มากมาย

2. ปัญหาด้านที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน และพื้นที่ป่าชุมชนซ้อนทับกับพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เขียงดาวและอุทยานแห่งชาติศรีลานนา ตลอดจนความไม่ชัดเจนในเรื่องของ พรบ. ป่าชุมชน ทำให้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลเกิดความลังเลใจในการให้การสนับสนุนงบประมาณในการจัดการป่าชุมชนให้แก่ชุมชนต่างๆ ทั้งนี้เนื่องจากความไม่ชัดเจนในเรื่องของเขตพื้นที่ และกลัวว่าเมื่อทางองค์การบริหารส่วนตำบลให้การสนับสนุนไปแล้วจะเป็นการเสียงบประมาณไปโดยเปล่าประโยชน์ คือ เมื่อให้การสนับสนุนชุมชนในการจัดการป่าชุมชนไปแล้ว แต่ถ้าทางกรมป่าไม้ไม่ยอมให้ชุมชนเข้าไปบริหารจัดการป่าชุมชนและใช้ประโยชน์จากป่า ชุมชนก็จะไม่ได้รับผลประโยชน์จากการเข้าไปดูแลรักษาป่านั้น

3. ปัญหาด้านการประสานงานระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบล คณะกรรมการป่าชุมชน และผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นอุปสรรคในการดำเนินการจัดการป่าชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งนี้เนื่องจากการจัดตั้งป่าชุมชนในระยะแรกนั้นเป็นการจัดตั้งโดยชุมชนเอง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ส่วนทางองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นยังไม่มีบทบาทเท่าที่ควร จึงทำให้ไม่ค่อยทราบข้อมูลข่าวสารต่างๆ และการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเผยแพร่มาทางคณะกรรมการป่าชุมชนและทางผู้ใหญ่บ้านมากกว่า

4. ปัญหาเรื่องความไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งในเรื่องนี้ต้องมีการให้ความรู้ และทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อความชัดเจนในการทำงานมากขึ้น

5. ปัญหาเรื่องชาวบ้านบางส่วนยังไม่เข้าใจในเรื่องของการจัดการและการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ขาดความรู้ในเรื่องของการดำเนินการ และขาดการวางแผนการปฏิบัติงานที่ดี